

Alfa
MOTA

B.

UNIV. BIBLIOTH.
* 1905 *
HELSINGFORS

Rulmuja

I.

VÄINÖKATAJA

KULMUJA

K U L M U J A

I

KUUVIEN ELÄMÄN VÄRRELTÄ

KIRJOITTI

VÄINÖ KATAJA

HÄMEENLINNASSA

BOMAN & KARLSSON'IN KUSTANNUKSELLA

KUJUN

Hämeenlinnassa,
Hämeenlinnan Uudessa kirjapainossa 1901.

Ystäväni lukija!

Talvella maanmies kokoo heinän kulmuja, ne kesällä kylvääkseen. — Minä kutsun näitä vähäisiä kuviani kulmuiksi. Muistin yhtä ja toista kuulemaa, näkemää elämäni varrelta; hain kynäni kätköstään ja omaksi huvikseni „kulmuilin“.

Kun pimeys oli vallannut Pohjolani, puhteet käyneet pitkiksi ja painostaviksi ja valjut tähtiyöt vain valaisivat unhoitettua maatani, silloin usein muiden levolle käytyä, sommittelin kulmun silloin toisen tällöin.

Eivät nämät „kulmuni“ ole itäviä. Niitä on koottu niin monenlaisilta mailta ja aavoilta rämeiltä ja niin pimeinä iltoina on niitä valmisteltu. Suuri olisi iloni jos nämä kohtaisivat jonkunkaan ystävällisen lukijan ja voisivat yhdenkin talvi-illan lyhentää.

Alakuloinen ystäväenne

Väinö Kataja.

MINUN ONNENI

Luulevat minun köyhänä mieron tietäni kulkevan, uskovat, etten ilopäivää ole viettänyt . . . En mitään virkakaan onnestani, en maailmalle julkaise satumaailmaani. Säilytän sen omana pyhättönäni ja elän onneni elämää tunnelmieni kirkkaassa salissa. Ei ole ketään, joka aavistaisi yksinäisen onneni suuruutta, ei yksikään ole kurkistanut pyhättöni salattuun kammiioon. Se on omaa omaisuuttani, jota kokosin kauvan ja kauvan odotin. Mutta nyt olen rikas ja onnellinen. En ole riehuvan voimakas enkä kerskaileva, olen alakuloinen surumielinen ja aavistelevan toivova.

Kauvan olen kulkenut ja harhaillut, kaikki maat kuljin poikki ja pitkin, valtameriä purjehdin, ennenkuin viho viimein löysin onneni vihreän maiseman sieltä, johon luulin sen muualta

tuotavan. Löysin sydämeni pohjalta viljavan maan ja sielustani kukkivan puutarhan. Ennen orjana elelin, enkä älynnyt, että vapauteni oli niin rajattoman laaja. Ei ääriä eikä seiniä lentäville ajatuksille, ei yhtään vastaketta tunnelmieni etsiville vieteille! Olen yötä Sulitelmalla, mutta ennen päivän nousua jo kuuntelen käen kukuntaa kotoisen lampeni rannalla.

Rakennan kultalinnoja ja elän maailman mahtavana etelän maailmoilla, mutta äkkiä tempaan tummasilmäisen tytön ja kaikki maat kierrettyäni palaamme lammen rannalle ja — yhtä onnellinen olen.

Ei ole yhtään niin kaukaista paikkaa, jossa en olisi käynyt, ei yhtään laulua ole laulettu, jota en olisi kuunnellut eikä kertaakaan kannel helkkynyt minun tietämättäni.

Olen koonnut kaikki sieluni sirpaleet, jotka hajaantuivat maailman rannan poluille ja muovaellut oman pyhätön, suljetun onnelani. En vaihda onneani miljoonamiehen raha-arkkuun, en mihinkään koko kuohuvassa maailmassa. Sillä sieltä minut työnnettiin takaisin kolkon kylmästi ja viitattiin tietä unhotukseen. Mutta minä en käynyt sinne, johon maailma oli tienviittansa

pystyttänyt vaan seurasin metsäpolkuani sinne joista ensi kerran kurjan taipaleeni aloitin.

En pimeinä talviöinäkään kaipaa takaisin siihen maailmaan, joka kuului kukkivan ja muutuneen puolta paremmaksi kuin ennen. Minä jo tunnen sen leveät tiet ja ne rosvojoukot, jotka joka tienhaarassa vaanivat kulkijain henkeä. Se on kavaluutta ja kurjuutta täynnä. Luulin minäkin, kun ensi kerran näin allani sen loistavan ihmiselämän ja kuulin kaskuja niin voittamattoman kauniita, että sieltä oli löytyvä todellista elämän iloa ja aivan aavistamatonta onnea. Mutta se oli kaikki kiiltävää pintaa, jonka alla saastan rutto mätäni ja joka pyrki pinnalle juuri siinä, jossa sitä vähimmän odotti. Ihmisvirran matkassa kuljin minäkin tienhaarasta toiseen ja kerran jo uskoin onnen ovet aukenevan. Näin suuret, siniset silmät, joiden loistossa luulin näkeväni kauvan hakemani onnen. Ja uskoin niin. Mutta kerran silmäin loisto himmeni, säihky kalpeni ja minä näin suoraan ja pohjaan asti — siellä oli mato kaivanut kaikki pilalle, ei tervettä solua näkynyt yhtään ja mustankirjavana lähestyi se pintaa ja hämärteli silmienkin loistoa.

Se oli silloin jolloin palasin takaisin. Ja palatessani kokoilin sieluni sirpaleet ja parantelin särkynyttä sydäntäni. Pääsin vielä metsäpolkuni viereen ja jätin ikuiset hyvästit kukkivalle maailmalle.

Yksinäisyydessäni sitten muovaelin onneani ja saavutin sen pian, ilman himoa ja kiihkoa. Sen pyhättöni ovea ei kukaan saa auki, eikä kukaan aavista suurta onneani.

Luulevat minun köyhänä mieron tietäni astuvan.

Eivätkä aavista yksinäisen satumaailmani suuruutta.

En onneani vaihda miljoonamiehen raharkkuun, en mihinkään koko kirjavassa maailmassa. Vien satumaailmani mennessäni ja kerroin sen kummasteleville vainajille haudan tuolla puolen.

KAKSI PIMEÄÄ

Ne ovat toinen toisessaan kiinni, kaksi pimeää, näin sydänkuissa. Kun luulet aamupimeän loppuvan ja päivän valkenevan, niin samassa ojentaakin iltapimeä kätensä ja alkaa hämärtämään. On kuin olisivat siskoja, jotka toinen toistaan auttavat vuoteesta toiseen. Ja et tiedä valkeneeko aamupimeä vaiko iltapimeä alkaa.

Metsätieni on toki kaunis varhain aamupimeälläkin. Se nousee mäkikujalta peltojen poikki, metsään päin painuen. Ei ole tulipalopakkanenkaan, on parisenkymmentä ja aivan tyven. Tuikkivat tähdet ja pohjoisessa sammuvat revontulet, mutta koitar vielä nukkuu . . .

Nukkuvat vielä kylälläkin, kun ruuna syvissä mietteissään entisiin askeliinsa verkalleen jalkojansa nostelee. Torrakkeiden välivitsaa vasten nojaten istun omissa mietteissäni ja näen re-

vontulten sammuvan, kuulen lumen narisevan ja ruunan vanhan tiun kilisevän. Tuttu on tämä tie meille molemmille. Tästä olemme nousseet satoja kertoja tätä vastamaata ja vihaista vauhtia olemme palanneet, kuormana tervashonkia ja väliin kuostomäntyjä.

Ei ole kiirettä mennessä . . . kyllä pimeää riittää. Sen ruunakin jo vanhastaan tietää ja siksi se koettaakin aikailla, että aika kuluisi eikä taival. Kylän aitojen takana on Talvitien Matin mökki ja siitä vie kylän metsätie kaiken talvea aivan porrastuvan oven vieritse ja haaraan tuu etempänä kunkin omaan palstaan. Matti on jo aamutöissään ja piisistä paistaa tervastuli, valaisten akkunan läpi tienkin kauvas pirtiltä. Siitä lähtee meidänkin tiemme, ruunan ja minun, omaan metsään ja tästä meille hauskin taival alkaakin. On naapurin renkikin jo liikkeellä ja kääntyy hänkin Matin pirtillä omille tiluksilleen. Ja maatessaan reessä hän laulaa Amerikkaan menevään laulua, laulaa kuin ikävöivä kultaansa. Mutta käänteessä tullaan yhteen ja renki arvelee:

„Pääsisi täältä Amerikkaan paleltumasta ja pimeässä koperoimasta . . . vaan ehkä vielä

päästäänkin . . . toinen mies täällä tulevana talvena jo laulelee . . . Tiketti on tiedossa . . . huh . . . kuinka kylmä . . .

Hän hyppää reestä, karjasee hevoselle ja takoo käsiään hartioihin.

Mutta minun tieni lähtee loivaa myötälettä metsään viemään. Se kulkee tässä pitkän petäjikön poikki, hauskoja mutkia tehden suolle päin. Petäjikkö on tässä turvana pohjoista vastaan, josta jäiset tuulet puhaltavat, kun tuntu-reilta tullen, suoraan vainiolle vainoavat. Ja tähän petäjikköön katoaa hallankin terävä nuoli kun öisin tuolta suolta nousee ja hiljaa hiipien lähestyy peltoja. Mutta pelloille eivät pääse kumpikaan. Tähän männikköön kuolevat pohjoisen vihaiset viimat ja tähän tylsyneenä hallan nuoli uppoaa. Siksi tätä männikköä hoidamme kuin uhrilehtoa tai niinkuin aarreaittaa ja vartioimme sen keltakylkisiä petäjiä. Tämä on talon turva ja viimeinen pelastus. Joka sen hävittää, se vasta avaa hallalle väylän vainioilleen. Kun männikkö loppuu alkaa laaja suo, jonka pohjattomissa kaltioissa kylmä ja kirsi kesälläkin asuvat, vainostellen saalista kylältä. Suo on korkeiden vaarain välissä, jatkuen poh-

joiseen päin silmän siintämättömiin. Ja näin aamupimeällä puhaltaa sieltä viima ja tuntuu kylmemmälle kuin äsken männikössä. Sen rannat kasvavat vaivaista pajukkoa ja illokoivua ja siellä varvikossa riekot kokkaapekkaa noituvat einehtiessään. Vaan kuullessaan ruunan tiu'ne ne räpäköiden pakenevat loitommaksi. Pölähtää lumi ja huurre ja kuuluu siipien suhina kun aamiainen keskeytyy.

Ja aina riittää pimeää. Kuljemme suon poikki ja alkaa kiinteämpi maa eli harju, joka kulkien vaaran vierestä on kuin vanteena kahden suon ympärillä. Sen harjun kerran kulovalkea hävitti ja uusi, hyötyvä kuusikko on siinä nyt kasvamassa.

Siitä tie kiertää vaaran laitaa, matalampia paikkoja hakien lopulta sen hännän nenästä yli korpikuusikkoon. Kuusikko on sakea ja vankkaoksainen ja tie menee sinne kuin tunneliin.

Mutta vielä on korpi kuljettavana ennenkuin alkaa hongikko laajan kivikkokankaan itälaidasta.

Alkaa jo heikosti päivä koittamaan. Kuuraa on karttunut joka paikkaan ja musta ruuna on aivan valkosen verhon peitossa. Tämmöi-

sinä pahkahuurre aamuina ei päivä tahdo tuntua ollenkaan, ei edes hämännäkään. Ja vaikka ruuna astuu niin verkkaan, että reki melkein askelten vaihtuessa ennättää seisahtua, ei näy vielä päivän vinkkaa etelällä.

* * *

Hongikko on kivikkokankaalla, joka on loiva etelää vasten. Siinä tehdään palanen matkaa uutta tietä kiertäen, niin että se isolta hongalta vie vielä paremmalle. Ruuna rauskuttaa syödä heiniä, loimena selässään minun turkkini sillä aikaa kun minä käyn puita kaatamaan. Pimeä haittaa vielä, vaan vihasesti kirkas kirves uppoaa hongan tervaiseen tyveen ja kauvas sinkoilevat lastut. Jo tutisee runko, kuivat oksat riskuen alas putoilevat ja latva vapisee . . . kerran, kaksi vielä ja honka rysähtää pitkäkseen, julmaa jytinää ja rätinää pitäen, kun mennessään karsii kuivia oksia tielle sattuvista kuostoista.

Jo alkaa päiväkin koittaa. Etelällä näkyy punanen juova; taivas vaalenee vaalenemistaan ja tähtien tuike käy heikommaksi. Palatessa jo etelän vinkka laajenee ja alkaa kullalle hohtamaan ja harjulle kun on takaisin taivallettu, nä-

kyy auringon ylälaitaa kaukana kuusien takaa. Mutta eipä jaksakaan nousta kuusten latvain tasallekaan ja alakuloinen ja kelmeä on sen kirkkaus. Hetken vaan raaskii silmätä tätä pohjoista kylmää maailmaa, kun jo kuin hukkuva vajoten alkaa painumistaan painumaan samojen kuusien kohdalle, josta sokkelostaan nousikin.

Vaan on hänen hetkellinen kalpea loistonsa sittenkin mieltä ilahuttanut. On kullannut huurteisen metsän ja kullalle kumotti Ison-Revonkin komeroinen kylki. Ei ole viikkoihin hän näyttänyt, kun kaksi pimeää on toisiinsa kiinni kasvaneet ja suuressa surussa on ollut koko maailma. Vaan nyt näyttäisi, pilkisti kerran hänen kirkas silmänsä, että näkisivät nuokin, jotka kahta pimeää töitä tekivät, että vielä olivat hänen silmänsä kirkkaat ja sydämensä lämmin ja vielä nousee hän yli kuusten ja korkeammalle Aavasaksan lakeakin.

Helpottaa sydäntä ja mieli ilostuu, sillä nyt toivo herää siitä, että tästä päivästä alkaa aamupimeä lyhetä ja iltapimeä pakenee yöhön päin; joka päivä se nousee korkeammalle, pyrkien yli kuusten latvain ja kiiveten vaarojen laelle ja joka päivä tuntuu kuin aamupimeä olisi hä-

peissään ja varovasti iltapimeäkin mustia vaip-
pojaan liikuttelee . . .

On siis tullut rajansa taaskin kahdelle pime-
älle, on varma toivo niiden katoamisesta ja aika
on pian tuleva, jolloin molemmat pimeät ovat
kadonneet ja päivä paistaa illasta iltaan ja aa-
musta aamuun.

Juoksun kyhmyä mekin ruunan kanssa pa-
laamme ja hyvältä tuntuu olo. Mielissään on
Talvitien Mattikin, kun ranteella porstuan päässä
halloja hakkaa.

Jo se näkyi aurinkokin . . . taas monesta
aikaa, sanoo hän naurussa suin.

Jo viimein.

Ja taitavat alkaa tästä puolin nämä pime-
ätkiin tietämään, että on päivä jatkumassa. Niin
on ollutkin nämä takaviikot kuin olisi säkissä
elänyt ja tynnyrissä syönyt.

Ja naurussa suin, hyvillä mielin Matti puhuu.
Ja jutellaan siinä vielä siitäkin, että pian taas
hauskat kevätpäivät alkavat, jahka tästä päästään
nämä sydänkuut.

Loiva myötäle, joka Matin pirtin edestä al-
kaa myöittää kotipihalle asti. Ruuna lykkää län-
get korviin, mäkivyöt ovat tiukalla kuin viulun

jänteet ja pitkä kuorma saikaroipi jalaksen jäljestä toiseen. Mutta kun jyrkin mäki on päästy, tempaan ohjista ja vihasesti alkaa ruuna juosta, että utukka savuna kupeilla kiertelee.

Mutta kun on ruuna vaalittu, kuorma purettu ja mies syönyt, tupakoinut, alkaakin jo hämärtämään. Iltapimeä jo ojentaa käsiään.

Vaan etköhän heti pakene pimeys, sillä oikealla puolella talvea me jo elämme; etköhän hämyäsi lykkää tuonnemmas! Taisit viimeistä kertaa syleillä siskoasi aamupimeää! Tuskin enää samalla vuoteella nukutte.

KETTU-HEIKIN SAUNASSA.

Hän on onnenpoikia Kettu-Heikki, onnenpoikia tämän maan päällä.

Oma on tupanen ukolla kylän peltojen takana, vaaran laidassa, männikön vieressä. Tupa on kallion kyljessä samalla kumpulalla, mutta sauna on taaempänä notkossa, puron vieressä, joka lähteestä juoksee.

Paras sauna on Kettu-Heikin sauna näillä kuuluvilla ja herttaisen löylyn ukko lyöpi.

Tuohon kun tupasensa Heikki rakensi jo nuorena ollessaan, niin silloin jo saunalleen sijan katsoi ja väleen sen valmistikin. Sillä ei ole hänen saunansa niinkuin on kylällä: katkera löyly ja hajanainen kiuvas, vaan hempeä on siinä kyly ja pehmoiset vihdat.

Se on minusta niin soma tuo Heikin sauna ja Heikki itsekin niin hauska, punaposkinen ukko. Sinne Heikin tuvalle usein kyläläiset könttivät

saunomaan, kun eivät itse raaski puita polttaa pakkasella. Ja lämmin on Heikin sauna pakkasellakin ja verraton saunasankari on Heikki.

Tässä tuonnoin kun ne kovat pakkaset hätyyttelivät ihmisiä ja neniä ja sormia paleltui, ei koko kylässä lämmitetty saunaa kaikkena viikkona. Mutta näkyihän kylälle savu Heikin saunasta lauantai-iltana vaikka tulipalopakkanen oli.

Heikki ei saunomatta ole. Talvella joka lauantai-ilta saunansa lämmittää ja suvella kolme neljä kertaa viikossa.

Näkeehän Heikki kylältä hiihtävän saunavieraista ja käy lisäämässä koivuja, että löylyä riittää.

— Onko vieraan varaa?

— Harvoin löyly loppuu. Tulkaa tupaan tupakalle, lämmittelemään, että on pakkasen varalle tokin.

Tuvan porrasten päästä lähtee kova polku alas saunalle. Polku on tikattu vanhoilla viidoilla saunan kynnykselle asti, ettei harhaan juokse hankeen eikä lumeen astu. Sauna on kuostoista salvattu ja pihka on valunut pitkin seiniä, jotka tervankellertäville hohtavat.

— Minkätähden aivan koivuilla lämmitetään?

— Löyly on paljon puokeampaa ja kiuvas kuumenee paremmin. Ei kuusilöylyä saa mieleistä, vaikka viikon lämmittäisit.

Erityinen pino koivuhalkoja on saunan päässä sahattu yhtäpitkiksi ja yhtäläisiksi holvattu. Ne on talven varalta siihen sievään pinoon asetettu eikä Heikki pirtteinsä lämmitykseen niitä käytä.

— Saunapuun pitää olla tosi kuiva, muuten ei tule löyly mieleinen.

Kiuvas on iso kiviläjä laukossa ja lauteet veistetyistä pystyyn kuivaneista kuusista.

— Minkä tähden?

— Senvuoksi, ettei pystyyn kuivaneesta kuusesta enää pihka kirise, joka löylyn katkua sekottaa.

Heikki on itse keksinyt uuden kiukaanteko mallin ja hänen keksintöään ovat kiuvaskivetkin. Kiukaaseen kiinni on rautapata kiilattu pienillä kivillä, että vesi lämpiää samassa kuin kiuvaskin. Kiuvaskivet ovat koskesta, teräkivet nimitäin.

— Jos tavallisia maakiviä terään panet, niin pian palavat someroksi, vaan valitseppa kosken rannalta sinervää pikkukiveä ja niistä kun kiu-

kaan terän oikeinpäin teet, niin ei kuulu karvasta ei katkua kulloinkaan, vaan aina on kylysi herttainen ja lämmin, mieluinen.

Lauteitten tikapuut on tehty leveästä mänyn kelleksestä johon kirveellä on hakattu askeleet. Katto on kupeva ja seinät ja muun sisustuksen on savu aikain kuluessa niin mustuttanut, että kiiltelevät. Kaksi on ikkunaa, toinen pirttiin päin ja toinen notkoon.

Mutta saunan porstuan ovet ovat täynnä isolehtisiä vihtoja, joista miellyttävä haju lemuaa.

— Nyt pojat saunaan!

Sauna-ilta on Heikin juhla-ilta eikä hän häitäilemällä sinne lähdekään. Me muut juoksemme paitasillamme, kengät lapalta jalassa, pirtistä saunaan, jossa herttainen lämmin tervehtii ja haiskahtaa savu ja kostutettujen vihtojen tuores tuoksu.

Viimeisenä tulee Heikki itse, paitasillaan hänkin. Astelee verkalleen vaikka kiljuva pakkänen on.

— Se tuntuu paremmalle, kun ruumis vähä jähähtää ensin . . . sitte se löyly oikein ihoon painuukin.

Heikillä on lauteilla oma valittu paikkansa, johon kuumuus karkaa suoraan ja ensiksi. Hän on tuolilleen asettanut pitkän varren, joka on lauteita vasten pystyssä. Sillä hän voi, loikoessaan paikallaan lauteille, mukavasti padasta ammentaa vettä kiukaalle minkä tuntuu sietävän.

Nyt on Heikki saunavierasten kunniaksi lauteet peittänyt huhtaheinillä ja seinärakoihin pistellyt kanervan kukkia ja hajuheiniä.

Jo on Heikki paikallaan, kuumimmassa nurkassa, vatsallaan loikoo, vihta kyynärpäiden alla. Jo nousee tuohinen pataan . . . ja läiskähtää kiukaalle monta kertaa perätysten . . . Kiuvas vihassa kihisee ja vinkumalla karkaa kuuma löyly lauteille . . . Vielä kerran kaksi tuohikauha läiskähtää ja kiuvas kilkkuu ja pihisee Kuumuus enenee pelottavasti ja tuntuu jo polttelevan . . .

Vaan ei ole Heikki vielä millänsäkään, katselee märeillen kiukaaseen ja haastelee:

— Välisti kun viikon kaksi ketunpyynnissä hiihtelee ja sitten kun saunaansa pääsee, niin jo pitää löylyä olla . . .

— Elä helvetissä enää . . .

— Mitäs tämä nyt on . . . pitäähän tässä päästä vertymään. — Kerta kiellon päälle.

Ja kiuvas kihisee.

Jo arimmat pakenevat alas lauteilta, vanhoen ja manaten.

— Eihän tämä vielä. —

Heikki makaa tyytyväisenä myhällen ja haastaa:

— Silloin tässä tarkenin minäkin, kun Kängä-Topias vainajan kanssa kilpaa kylvettiin. Uuh! Oli löylyä. Vaaran Mooses ovelta löylyä löi, kun me Topiasvainajan kanssa täällä makailtiin.

Hän innostuu muistelemaan olleita saunasankareita ja kummastelee, ettei nyt nuorempi polvi enään siedä semmoista löylyä kuin ennen vanhaan kestettiin. Hän näyttää niin onnelliselle ja tyytyväiselle ja taas hän heittää kauhalisen suu surkeassa irvistyksessä.

— Tuo Mäkelän isäntä ei ole arimpia. Se mennä kesänä minullekin hätää näytteli.

Jo ovat kaikki karanneet pois lauteilta ja liian on kuuma jo lattiallakin. Säälien Heikki meitä silmäilee . . . Poskensa punottavat ja harmahtava tukka on epäjärjestyksessä. Todelli-

selle sankarille hän meistä näyttää tuolla lauteilla maatessaan ja ihmettelemehän häntä ja kunnioituksella puhuttelemme. Pärevalkea valasee hänen hiostunutta ruumistaan, joka hohtaa ja punottaa. Ja saunasankari hän on.

— Onkos hyvä löyly pojat? — Lyömme lisää että tasallaan pysyy.

— Hyvä on löyly. Ei ole karvasta!

Nyt vasta on Heikki vertynyt, jo nousee hän istumaan, jalat riippuen alas lauteilta nakkaa monta kauhallista yhtä kyytiä kiukaalle ja alkaa hutkia ensin jalkoja ja sitä myöten yhä ylemmäs . . .

Ei ole Heikki ruumiiltaan niinkuin Sasu Punanen, eivät jalkapohjansa tasaset niinkuin Sasulla, eikä alkua ihravatsaan. Mutta sankarille hän meistä näyttää, kun roivii ruumistaan ja ähkää:

— Lyökää vielä pojat! . . . jopa . . . jopa . . . tämä nyt joltakin tuntuu . . . No vielä keran siihen padan viereen . . . ähäh . . . siinä kuumiin paikka on . . .

Leikki on kaukana meillä lattiallakin ja hädissään suorii joku tukon ikkunasta pois . . .

— Elkkää hemmetissä, menkää ulos jäähyttele-
lemään, — huutaa Heikki.

Ja ulos porstuaan täytyy paeta . . . ja sitä Heikki on toivonutkin. Sillä se on hänestä suuri voitto kun saapi muut pakenemaan alas lauteilta ja vielä mainiampi, jos porstuaan häätyvät. Nauraa ja virnistelelee sieltä ja haastaa:

— Harvat ne tänä maailmanaikana tässä minun saunassani lauteilla pysyvät . . . Vaan eläisi vielä Känkä-Topias . . . ja minäkin vielä olisin parhaassa miehuudessa, niin sitten te pojat, kuuman tuntisitte.

— Entäs Mäkelän isäntä?

— Lähtö sille tulee Mäkelälle vielä, vaikka vanhakin olen.

— Ei taida vertoja olla?

— Ei ole kuulunut. Ja sauna olisi, jos ker-
ran vielä kilpaa saunaan pääsisi. Moni sen ko-
vankin löylyn sietää, kun hiljaa makaa, vaan vihdotaampa, niin sitten nähdään, kuka kestää.

Jo saapi Heikkikin lopulta kyllänsä ja las-
keuu lattialle ja sitten suoraan saunan eteen
jäädyttämään . . . tulee takaisin, peseytyy ja
nousee uudelleen lauteille . . .

— Nyt pitää ottaa tuimasti lopuksi . . .
niin sitten hikoinnostaa pitkät kotvat.

Me riennämme ennen tupaan, vihasta kyytiä pitkin tikotettua polkua ja kukin alkaa kuivailla tervastulen hohteessa. Hikeä vuotaen, raukeana ja tyytyväisenä kukin kuivailee ja ihailee löylyn hyvyttä.

Jo tulee lopuksi Heikkikin. Työntää liekkeihin ison jalkaniekka kahvipannunsa, sillä se on hänen taikansa, että väkevä kahvi pitää saunottua ryypätä.

— Se kaiken taudin ajaa ulos.

— Yksin se Heikki täällä kahvinsa keittää ja saunansa lämmittää!

— Ja niin. Mitäs tässä akalla tekisi torumassa. Saa kahvinsa juoda ja saunansa lämmitää milloin mieli tekee. En ole akkaa kulloinkaan kaivannutkaan.

— Juuri niin. Ja kulkea pyydyksillään milloin haluttaa.

— Joo.

Onnenpoika se on tuo Heikki, onnenpoika tään maan päällä ja kuuluisa on saunasankari

ja maine on musta saunakölsänsä. Luulenpa
että saisi siellä Sasu Punanenkin loimeensa.

Niin minusta.

Kuinka sinusta?

KATAJAINEN KUMPPANINI

Hänen nimensä oli Jaska.

Minä tutustuin häneen tukkitöissä ja silloin jo tuli meistä hyvät tuttavat. Hän ei liioin puhellut, mutta sitä enemmän hän mietiskeli ja lepohetkinämme luimme sanomalehtiä.

Sinäkin talvena satuimme yhteen tukkisivottaan kauvas sydänmaalle. Me olimme tilanneet yhteen Päivälehdän. Sen kulkijat toivat matkassaan ja eheänä saimme aina lehtemme. Illoin luettiin, saarnattiin satuja ja arveltiin sinne tänne maailman menosta. Jaska oli innokas lukija. Minä ihmettelin hänen sitkeyttään ja kummastelivat sitä muutkin kumppanit. Sillä hyvin usein sattui, että saimme lehtemme vaan kerran viikossa, jolloin niitä oli kuusi välisti seitsemänkin eri numeroa. Se oli aina riemun ilta kun metsästä palatessamme näimme pinkon rakkaita Päivälehtiämme ilmaantuneen työtaloomme. Sat-

tui aina ystävällisiä kulkijoita, jotka tähellisesti toivat perille. Silloin Jaskan vakava naama vetäysi leveään hymyyn ja tuskin ehti iltasensa syödä ja kahvinsa keittää, niin oli kiireessään lukemaan.

Oikein roima tervastuli silloin takkaan pantiin, että lukea näki toisella seinällä. Siinä mikä haki mitäkin istuimekseen ja lehti käteen . . .

Mutta väsyneet olivat miehet päivän vaivoista. Vähitellen väsymys tavotti. Tuolta lehti putosi kädestä, silmät ummistuivat ja pää norkahti alle päin, tältä samoin ja kolmas vetäysi loukkoonsa porontaljalle pitkäkseen. Niin miehiä kuin sotantereella toinen toisensa jälessä torkahti ja kaatui.

Mutta kaukana oli vielä uni ja väsymys Jaskalta. Kun enemmän puolet miehistä jo kömpivät seinän vierille kukin vuoteelleen, heitti Jaska vaan uutta tervaskantoa takkaan. Lopulta, jo ennen puolta yötä olivat kaikki muut nukkuneet paitse Jaska, joka yksin lueskeli ja tutki ja lisäili tervaksia . . .

Usein hänet tapasimme vielä aamullakin leh-tiään lukemasta.

— Se ei tuo Jaska väsykään. Uni minulle tulee aina lehteä lukiessa.

Mutta Jaska oli tuonlaisina aamuina mitä herttaisimmalla tuulella ja iloinen, että helähteli. Keitteli aamukahvinsa ja teki taas päivänsä työtä niikuin muutkin.

*

Mutta sitten kerran ei Päivälehteämme tulutkaan. Ei suinkaan ollut kulkijaa, joten ei postineiti ollut voinut sitä lähettää. Viimein sentään tuli, mutta ei kun kaksi numeroa ja toisessa oli sanottu hyvästit lukijoille kolmeksi kuukaudeksi.

Jaska kuunteli tyyneesti kuinka on käynyt, että Päivälehti on lakkautettu. Me muut siinä arvelimme sinne tänne, puhuimme siitä, että on se kumma, että pitää niillä herroilla olla valta viedä meiltäkin ainoa ilomme täältä erämaasta...

Jaska vaan pysyi äänettömänä, kuunteli aikansa meitä ja läksi sanan puhumatta ulos eikä palanut ennenkun myöhään yöllä.

Siitä päivästä hän kävi vielä harvasanaisemmaksi, en koskaan nähnyt hänen hymyilevän, eikä hän ottanut osaa toisten tarinoihin.

Muille tovereillemme tuli muita lehtiä, tuli „Louhi“, „Savo“ ja „Perä-Pohjalainen“. Niitä tietenkin nyt luettiin sitä ahnaammasti, varsinkin kun päivät lyhenemistään lyhenivät ja illat kävivät pitkiksi.

Mutta ei ottanut Jaska yhtään toisten lehtiä käteensä. Hän vetäysi illoilla omaan loukkoonsa, kaverteli lusikkaa, kapustaa ja härkimiä eikä ollut tietääkseenkään toisten ilosta.

Sotauutisia luettiin suurella nautinnolla ja Jaska oli varsinkin innokas boerien ystävä. Mutta nyt ei välittänyt vähääkään.

— Kuulehan Jaska! Boerit ovat taas voitolla. Luenko sinulle? — kysyin eräänä iltana häneltä.

— Pidähän omina tietoinasi, — ärähti hän loukostaan.

Jaska oli pirtin peräseinään piirtänyt koko sotatantereen kartan kaikkine kaupunkeineen ja jokineen. Minä huomasin salaa, että hän usein katseli karttaansa ja veti liitupalasella merkkejä. Koetin ottaa selvää mitä hänellä on mielessä ja sain selville, että hän veti viivan siihen, jossa boerit viimeiseksi olivat voittaneet.

Hän mahtoi salaa kuunnella kun muut lukivat ja seurasi sota-asioita omalla laillaan.

Niin tuli joulukuukuu, mutta Jaska pysyi päätöksessään: hän ei Joulunpyhinäkään ottanut sanomalehteä käteensä, vaan lueskeli Uutta testamenttiaan. Ja yhtä äänettömänä istui hän lounassaan arki-iltoina, kaverteli ja vuoleskeli eikä näyttänyt mitään kuulevan. Mutta toisten nukkuaessa ilmausi aina uusi valkoinen viiru Jaskan seinäkarttaan.

Loppuu Pohjolan pitkä yö viimein ja alkaa päivä koittamaan. Ja lopulleen kävi se aika, jona Päivälehti oli tuomittu olemaan suu tukossa.

Eräänä helmikuun päivänä kun illalla palasimme työstä ja taas entiseen tapaan istuttiin tervasnuotion loisteeseen, hymyili Jaska leveästi ja virkkoi:

— Taitaapa olla helmikuun päivät eletävissä.

Se oli ensimmäinen hymy jonka kolmena kuukautena näimme hänen leveällä naamallaan.

— Jopahan alkaa Jaskakin haastella. Joko ne ovat sen sinun lehtesi nyt päästäneet vesileipäkopista, — sanottiin Jaskalle ja me kaikin

iloissamme oltiin siitä, että Jaska taas yhtyi miesten puheisiin.

Mutta Jaska työnsi ison kahvipannunsa tuleen ja haasteli:

— Jospa ne olisivat pitäneetkin sitä minun lehteäni vedellä ja leivällä niin hengissä se silti olisi pysynyt, vaan kun ei mitään anneta, vaan tukitaan suu juuri silloin, kun on niin paljon asioita kesken kertomisen . . . on se . . .

Hän kohenteli tulta, silmissä salamoitui niin oudosti ja pari kertaa kohosivat sieramet. Mutta saatuaan kahvipannunsa hyvään hiillokseen haasteli hän:

— Minä silloin päätin että en ota lehteä käteeni ennenkun saan oman lehteni enkä ole ottanut. Vaan sen minä sanon, että ei se ole helppoa ollut. Mutta koskapa on pitänyt muittenkin kärsiä niin jaksan minäkin. Ja nyt se on kulunut aika umpeen. Päivän kahden päästä on lehtemme täällä.

Taas hän hymyili leveästi, harmaat pienet silmät kiilsivät ja erinomaisen tyytyväisenä pyyhkäsi hän ruskeaa, pitkää partaansa.

Ja kun ensimmäiset lehdet lakkautuksen jälkeen saapuivat, kestitsi hän kahvilla meitä kaikkia ja laittoi hakemaan vehnäsiä kirkonkylästä asti.

KEVÄINEN KAIHOLANI

Minun Kaiholani on kaukana muusta maailmasta ja kaukana riemuitsevan elämän karkeloista. Kutsun sitä Kaiholakseni, sillä sinne vien ikäväni ja kaiken kaihoni, pitkän suruni ja pettymykseni. Kevään aamuin sinne kuljen ja haen kevättä mieleeni ja uutta elämää.

Sinne eivät viestit mitään ole tuoneet eikä sieltä yksinäisen onneni hiljainen riemu kenenkään korvaan kuulu. Sillä minun Kaiholani on keidas eloni puuttomassa erämaassa, kukkakumpu, johon hautakirjoitukseni kerran kirjoitettavan toivoisin. Se salaisuuteni visusti kätkee ja ivaa maailmaa, joka ei mitään tiedä.

Kaiholani, keväisten unelmieni hauska koti, laulujeni, sydämeni, rakastettu onnela! Sulle tuon vieläkin veriset viestini pahasta maailmasta ja sulle raskaan kaihoni kaiutan.

Tie sinne on kuin onnen loiva polku, joka vie puiden lävitse ja aina niin, että hauskimpia mutkia tekee. Sinertävän valkonen on hangen pinta, taivas niin uneksuvan korkea ja leppoisa. Taivaan rannasta toiseen kulkee onnen kultainen koi, ilakoiden kevään heräävästä maailmasta ja kauvan kaivatusta lemmen ajasta. Tyyntä riemua tietävät ilmain rannat, kuin odottaen kevään suurta sunnuntaita.

Ympäristöni on omaa maailmaani, omaa yksinäistä onneani. Ei se olekaan pienoinen akvarelli, se on äärettömän suuri jättiläistaulu, jonka jättiläisnero on piirtänyt. Se on meren syvyinen, taivaan korkuinen ja ulottuu kaukaisuudesta toiseen. Ei rajoja lentävälle mielelle, ei esteitä tundeiden paisuvalle tulvalle. Yhtenä ainoana suurena kultamerenä on varhainen aamuhetki ja kuuluu kuin ikuisen lemmen kanteleessa soitto kaikais.

Tuo se on Kaiholani, tuo, jonka kalju laki siintää muita korkeammalla. Sinne päivän kullat ensiksi ehtivät, sinne lemmen kanteleen ääni ensiksi kumajaa ja sinne ensiksi näkyy kun onnen kultainen koi maailmoita kiertele . . .

Nousen sinne juuri silloin kuin aamun ensi hetki alkaa. Sillä Kaiholaani on minun valta nousta mistä mieli tekee. Eikä häiritse tuloni luonnon suurta aamuvirttä. Olen tervetullut. Keväinen Kaiholani ei ole vielä minua unhoittanut.

Olen täällä taas kevään juhlaa viettämässä. Olen tuomassa viestejä siitä maailmasta, joka siintää tuolta alhaalta ja näyttää niin surkean pieneltä ja kurjalta.

Sillä täältä näen kaikille ilmoille silmän siintämättömiin: näen tummapohjaisen Pohjolan, liekkaroivan lännen ja ilakoivan idän.

Etelä on niin kumman valju ja totinen ja niinkuin itkusilmin katseleisi. Olikohan etelällä siintävällä ja harsopeitteisellä, aavistuksia, tietoja uudesta elämästä?

Palttinan valkoisia vaarain lakia kohoaa toinen toistaan mahtavampia. Niiden puuttomat huiput kimaltavat, kiiltelevät ja säkenöivät niin, että silmiä huikasee, ovat kuin taikalinnoja, salaperäisiä ja lujia, joissa ihanat immet itkivät sotaan käyneitä ritarejaan.

Päivän kullat äärettömyyttä täyttävät, koitar vilistää rannattomia ulapoitaan ja keväisten ilmojen lemмен kannel soi . . .

Oliko sen säveleessä kuisketta siitä missä oli minun lempeni?

Soi eloni lemмен kannel! Kaikuos niin, että maa ja taivas vavahtaa! Näyttäös tie, missä on minun lempeni! — Sinne olen rientävä ja tuova hänet tänne keväiseen Kaiholaani, halki maailmain ja poikki merten. Ja eläisin täällä Kaiholassani ja viettäisin täällä lempeni suurta sunnuntaita.

Mutta pohjoinen on tumma ja riemuton, länsi liekaroi ja itä ilakoi . . .

Tuolla oli lempeni etelän harson takana niin mittaamattoman kaukana! . . . Oliko sielläkään? Ei. Siellä ei häntä olekaan. Hän on vaan keväisten ilmojen hengetär, joka tänne Kaiholaani välisti eksyy ja unelmoipi kanssani täällä, jossa ei muu maailma kuule kuiskettamme . . .

Yhtä ääretön kuin nyt on avaruuden säkenöivä liesi ja yhtä uneksuvan lempeä kuin pyöräyttävä taivas, yhtä kaukana leijailee onneni ja iloni morsian ja yhtä kaukana kuuluu lemmenkanteleen vieno valitus.

Mutta tänne Kaiholaani tulen joka kevät yksinäistä onneani nauttimann ja kuulemaan soittoa ikuisen lemmen valkamasta.

TAKAISIN POHJOLAANI

Takanani on siis jo etelä, iloinen, hauska maailma . . .

Ja tuolla edessäni, josta vaalea taivaanranta silmääni huikasee, on Pohjolani, kaihoni ja lempeni kaukainen koti.

Kuljin kauas Pohjolastani, katselin tuhatjärvistä maatani, kiertelin ja kuljin ja luulottelin, että se oli ihanampi ja viljavampi kuin oma kaukainen ja kylmä Pohjolani. Luulin etelä Suomen järvien laineita kanteleen soitoksi, männikkömäkiä kukkakumpuiksi ja kuvailin taivaan sinen niin kertomattoman kauniiksi. Mutta eivät ne olekaan. Sillä olenpa Pohjolan lapsi ja siksi sille viimeisen kiitosvirteni veisaan ja viimeiset voimani uhraan.

Minun tuli niin itkevän ikävä Pohjolaani, kun vieraana ja outona kuljin ja minusta tun-

tuu nyt niin hauskalle jälleen kun pääsen valon suureen kotiin Pohjolaani . . .

Kuinka tuulikin joka vastaan puhaltaa on lempeä ja lauha, kuinka ystävän tavalla se hiipiäni hivelee! Oi puhalla kotoinen tuuli suurten tunturien päältä! Valaise taivas kirkkaudelasia pimeä mieleni! Syleile minua oma, komea Pohjolani! Olen niin väsynyt, en jaksa tuntea suuruuttasi, en käsitä valosi äärettömyyttä, mutta syleilysi tunnen . . .

Tie, jota kuljen on kuin onneni kultainen polku, joka kellertävänä hiekkanauhana nousee korkealle vaaralle . . . Vaaran päällä jo näen kotikyläni, tutun maiseman leveän joen rannalla, somien peltojen keskeltä.

On jo yö. Mutta pohjoinen taivas on vaalean sinervä ja kaukaisuudessa häämöttää suuri jättiläismaisema kuin tumma meri oudon valon vallassa. Tuntuu kuin hiljainen uinaileva henki olisi hetkeksi nukahtanut tahi niinkuin suuri sielu olisi silmänsä ummistanut . . . Sillä äkkiä ja aivan arvaamatta alkaa auringon punertava laita näkymään ja päivä alkaa paistamaan. Synyytään kuin kuiskeita ilmassa, metsistä kuuluu salaperäistä supatusta ja nuolen nopeudella lentä-

vät valojen viestit kukkulan huipulta toiselle, taivaan rannasta toiseen, poikki ja pitkin. Näyttää kuin tuo suuri vuorinen maisema, laaksot ja vaarojen harmaat laet äkkiä muuttuisivat suureksi valomereksi jonka pohjalta kuultaa metsiä, vilahtaa jonkun järven pinta ja suunnattomia saloja.

Kukkuu käkikin ja joen louhikkosaaret heräävät morsiusvuoteeltaan ja tieni varsilla laulavat linnut minulle tervetuloa. Kuinka oletkaan sievä ja sileä jokeni, syvä väyläni! Kuinka on viekottelevan pehmoista usva, joka rantojen siimeksistä nousee!

Ah! Minusta alkaa nyt tuntumaan etten olekaan vieras, etten olekaan liikaa sinulle Pohjolani, Kaiholani, surujeni, rakkauteni ja toivojeni herättäjä. Tuntuu niin turvalliselta ja hauskalta. On valosi valaissut pimeän mieleni, antanut toivoja sydämelleni, joka jo voivotellen lepoa ikävöi . . . En vielä tahtoisikaan kuolla, tahtoisin vielä kesäni viettää täällä suuressa valon maassa, tahtoisin nukahtaa tuon vuolaan virran rannalla ja viettää yksin yöni korkeuksien huipuilla . . .

En olekaan yksin enkä ystävättä. On Pohjolani, joka tervehtii mieron kulkijaa ja suo sijaa suuressa salissaan. Syleilee hellästi ja kiihottaa ja puhaltaa pois ikävän tyhjyyden sydäimestä . . .

Mutta tieni laskee alas laaksoon ja tuntuu niin, että vajoan vähitellen valomerren laineisiin . . . yksin kuollakseni. Mutta kuolisinpa kauniisti, nukkuisin pois juuri silloin, kun Pohjolani minua syleilee, kun luulottelen kirkkaan silmän minua katselevan ja ikävöivän immen hautani partaalla itkevän.

Vaan ei ole minulla ystävää, ei ole sinisilmää, joka odottaa yksinäistä matkamiestä. Ei muita kuin kolkon komea Pohjolani. Siksi yksin kärsin ja yksin laulelen, yksin lemmin ja unhoitan ja siksi tänne takaisin ikävöin . . .

VUOSISADAN VIIMEISENÄ YÖNÄ

On kuun pohja ja tuiskuva taivas on harmaan ja matalan näköinen. Iltasin eivät tähdet tuiki eivätkä leimua revontulet, mutta valkonen lumi sentään pohottaa ja näyttää missä tie vie . . .

Semmoista on ollut jouluviikon. Mutta vuoden viimeisenä päivänä kääntyy tuuli äkkiä pohjoiseen ja ilma kylmenee. Harmaa taivas elostuu ja muuttuu kirkkaammaksi. Taivaanrannat punottavat pakkasta tietäen ja lumi narisee. Ja kun lyhyt päivä alkaa hamärtämään on taivas jo tumma ja tuhannet tähdet hyppelevät . . .

Tulee pakkas yö . . .

Kirkolta on tullut sanomia, että Jumalanpalvelus pidetään yösydännä, kun loppuu vuosi taas ja vuosisata.

Tuttu on latu, jota hiihdän kirkolle päin vuoden viimeisenä iltana. Kipakka viima vin-

kuu pohjoisesta ja pakkanen tuntuu kovenevan. Mutta kummasti, keveästi suksi nuolee ladun pohjaa ja keveästi kerintäni viskelen. Latu vie kotimökiltä korven halki suon laitaan, josta ujuen ja uppuraan peittyen lähtee kohti Ahmavaaraa. Vaaran kuvetta nousee kiertäen korkeammalle jossa vielä kasvaa pitkää petäjää ja kuusta sekaisin. Mutta kun on vuoren kylkeä yhä kohoamistaan kohonnut, loppuu metsä ja puuton vaaran laki on tasasena edessäni. Pakkanen on kiihtynyt, tumma on taivas etelällä, vaan pohjoisessa jo valot syttyvät. Toisten korkeampain vaarain takaa nousevat revontulet kalpean kellertävänä ja leviävät äkkiä taivaan rannasta toiseen. Yksi soihtu syttyy tuolla, toinen täällä, leimahtavat yhteen ja valaisevat suuren vuorisen maiseman omituisella kellertävällä valollaan. Ja kun ne sammuvat sähinällä ja hajoavat värittömänä tummaan yöhön, syttyy taas toisia ja toisia ja salainen, outo sähinä kuuluu . . .

Ahmavaaran alle on loiva, puuton myötäle ja vauhti enenee, että silmiä vesistää kuta alemmas kiidän ja vasta jänkällä, joka on vaaran alla, se hiljenee. Siitä on vielä korkean harjun yli

hiihdettävä, mutta sen toisella puolella onkin jo kirkko ja kirkonkylä leveän joen rannalla . . .

Hiihtäessä minua kuin ahdistaisi, niinkuin mieltä painaisi ikuinen suru ja niinkuin murhe tunteuttomista syistä minua rasittaisi. Ajattelinko Suomeni tulevia päiviä vai omaa kaivatua onneani ikävöin? Surinko sitä, että oli niin pitkä maani talvi ja kesä niin mitättömän lyhyt? Vai lensikö ajatus kansani onnen vuosisataan ja salamana tulevaan?

Kukahen hiihtää tästä harjun yli, kun on sata vuotta kulunut? Näkyisikö valaistu kirkko tuolta mäen alta, kun kulkija revontulten valossa laskisi harjua alas kirkkonummelle?

*

Kirkolla on paljon kansaa. Tiu't ja kulukset helisevät ja hevosia seisoo pitkät rivit tapulin ja kirkon seinustalla. Pakkasen varalta on varustettu matkalle ja kaikkien kasvoilla huomaa ihmettelyä ja jykevää rauhaa. Kirkko on valaistu ja puoliyön aikana jymähtää soimaan tapulin kellot. Mutta niiden tutussa äänessä tuntuu nyt olevan hempeämpi helinä, täyteliäämpi ääni kuin koskaan ennen ja kauvas ka-

jahtaa helke pakkas-yöhön, kauvas sydänmaalle asti . . .

Pappi on noussut saarnastuoliin. Kansa istuu totisena, vakavana ja mietteissään. Ei kuulu hiiskausta, on kuin jokainen odottaisi jotakin merkillistä, ihmeellistä.

Ja kummallisesti erilaiselle tuntuu papin ääni, kun hän puhuu . . .

Hän selittää kuinka Suomen kansa on Jumalansa turvissa edistynyt ja kasvanut, kuinka se on monet kovat koettelemukset kestänyt ja aina oikeaan ja hyvään uskonut. Nyt ovat taas kovat koettelemuksen ajat Suomen kansalla — jatkaa hän ja hänen äänensä on paisuvan voimakas ja täyteläinen. — Nyt on köyhä kansa taas kovassa koettelemuksessa ja Herra on sillä tahtonut herättää sen jumalattomuudesta. Sillä se kansa, joka hylkää Herransa ja Jumalansa, sen kansan hylkää Herra. Sillä kaikki se aineellinenkin hyvä, jota Suomen kansa on nauttinut, on lahja Herralta. Vähän on meillä turvaa ihmisten apuun, kun suuri vaara meitä uhkaa, Herramme puoleen on meidän käännäyttävä. Hänen, joka kaikkia kansoja johtaa taitaa ja jonka edessä suurinkin on kuin tomu ja tuhka . . .

Hän puhuu lämpimästi ja suoraan sydämeen ja moni siinä kyyneltyy ja nousee rinnasta ras-
kaasti syvä huokaus . . .

*

Saarna on tehnyt syvän vaikutuksen. Ei haastele toinen toiselleen muuta kuin: onnellista uutta vuotta. On kuin kaikki käsittäisivät, että uusi aika on alkava, uusi aika koko maailmalle. Mitä oli tuleva aika tuova matkassaan?

Ja ajatuksissaan alkaa kukin valmistautua kotimatkalle, kun vielä valaistusta kirkosta kuuluu urkujen mahtava soitto . . .

Kirkon nurkalla ovat minun sukseni pys-
tyssä ja siitä sovitan ne äskeiselle ladulleni ja alan painamaan suoraan kirkkomännikön poikki harjua kohti . . .

Mutta harjulle tekee mieli seisahda ja sil-
mätä taakseen. Koko kirkkonummi näkyy tuolta alhaalta hyvin selvästi, näkyy valaistu kirkko ja sen ympärillä kuuluu kirkosta lähteväin ääniä ja hevosten heluja, näkyy valoja kirkonkylän kai-
kista taloista ja ääniä kuuluu . . .

Uusi vuosisata on alkanut.

Ja revontulet palavat vieläkin. Nyt leimua-
vat niin, että pienestä soihdusta äkkiä leimah-
taa kirkas valo ympäri taivaan, valaisten met-
säiset maat kauvas silmäin siintämättömiin.

Niin toivovasti ja riemuiden mellastavat.
Tiennevätkö vasta tulevia päiviä, vai sanoivatko
hyvästiä onnen vuosisadalle?

Ja mietteissäni lykkelen lylyäni kohden Ah-
mavaaraa, jonka kalju laki tuolta edempää kuu-
mottaa.

KUN MUTKAN MOOSES VAIHTOI
LAUKKINSA

Sinä talvena olivatkin hevoset hyvissä hinnoissa.

Pohjan puolen miehet kulkivat etelässä markkinoilla ja toivat sieltä uusia, lihavia ja hyväntapaisia hevosia. Oli aina hauskaa silloin, kun meidän kylän miehetkin palasivat etelästä hevosmarkkinoilta. Sillä sitä ei usko mikä erinomainen viehätys sillä on hevoskaupalla ja kuinka lempparin hauskaa on vaihtaa ja myydä ja ostaa ja laulella ja juoda puolikuppisia ja olla iloinen.

Meidänkin kylässä tultiin kuin hulluksi, kun kuului, että jo ovat hevosmiehet palanneet ja että paljon ovat tuoneet hevosia ja niin tosi komeoita, lihavia, nuoria ja hyväntapasia.

Aijälän Ransi se oli suurin liikemies sillä alalla. Hän olikin taitava hevosmies, jonka maine oli kauvas kulkenut hevosmaailmassa ja usein oli hän kilparadallakin esiintynyt ajajana sekä

omilla, että muitten hevosilla. Mutta hänen oikea elämänsä oli kulkea markkinoista markkinoille, ostaa, myydä ja vaihtaa hevosia, valehdella ja pettää ja olla pikku hutikassa kaikki talvet.

Sinä talvena, kun Ransi palasi Hämeestä oli hänellä viisi hyvää hevosta, kaikki erinomaisia.

Tulena kulki huhu ympäri kylän että jo on Ransi palannut ja viisi uutta hevosta tuonut etelän markkinoilta. Kun Ransi päästeli kylän halki jollakin uudella hevosellaan, niin akkunaan riennettiin katselemaan . . . Ja siitä kasvoi into kylänmiehillekin, että piti päästä ajelemaan ja katsomaan Ransin uusia hevosia.

Aamusta iltaan olikin Äijälässä miehiä uusia hevosia tarkastamassa. Siellä oli niin helkkarin hauskaa. Puol'kuppisia tehtiin, vaihetusta hommattiin ja kauppojakin hierottiin. Ja viinaa oli. Sillä ei ole hevoshomma paljon somempaa kuin muukaan kauppa, ellei pääse vähä hujutuulelle, että on parhaillaan rohkea kaikkiin toimiin. Ja Ransi oli matkassa tuonut tuliaisia että kaupat rennommasti kävisivät.

Mutkan Mooses ei ollut mikään hevospies, vaan nähtyään pirttinsä akkunasta kuinka muut laskivat kylän raittia kaha käteen, että höyry nousi, kasvoi hänellekin intoa ja semmoinen ajelamisen halu tuli, ettei pysynyt sisällä. Hän päätti että lähtee ja vaihtaa tuon vanhan Laukkinsa nuorempaan ja vankempaan hevoseen. Ei sillä enään hennonnut Laukki raiskalla rahtiaan vedättää, se oli tullut niin vaivaseksi takapariltaan. Mutta Mooseksella ei ollut sipikkaa eikä liistereellä viitsinyt lähteä ajelemaan Äijälään, jossa oli niin paljon hevospiehiä koossa.

Sattui Erkki Timonen palaamaan kaupungista ja poikkesi Mutkan Mooseksen mökkiin juuri silloin kun Mooses mietiskeli hevosen vaihtukseen lähteä. Oli Erkki Timosella hyvää tisleerattua kaupungin tuliaisina, niin tarjosi kahvissa Moosekselle, tarjosi pari puol'kuppista ja päälle neljä kylmää ryyppyä. Ja hevospaupoista koko ajan ryyppiskellessään juttelivat. Erkki Timonenkin oli kaupungin matkalla taas vaihtanut hevosia ja voittanut oli.

Se lisäsi Mooseksen intoa ja kun Erkki Timonen oli lähtenyt, meni Mooses juoksu jalassa naapuriin ja pyysi sipikkaa lainaan.

— Mitä sinä, vanha mies, teet sipikalla?

— Eihän se ole kuin hevosmiesten ja poikahuijarien reki, — tiedusteli naapurin isäntä.

Mutta Mooses selitti, että hänkin tahtoi keran eläissään ajaa sipikalla. Ja sai naapurilta vasta maalatun, korkea sevisen sipikan lainaksi.

Erkki Timosen viinoista oli Mooses jo päässyt siksi hujutuulelle, että hän kuvaili jo olevansa tottunut hevosmies. Tallissa jo läimäytteli Laukkia ruoskalla että tavat ja lahjat nousisivat. Sillä niin oli hän kuulut hevosmiesten tekevän. Ja karjui ja mellasti muutenkin, että kummalle kuului. Oli ikuinen onni, ettei sattunut akka kotiin, olisi tainnut Moosekselle tulla tallista lähtiäiset. Mutta nyt sai elää omin päin ja reuhata minkä mieli teki.

Vihdoin hän sai Laukin valjastetuksi sipikan eteen. Pani korean, punarantuisen raanun vielä sipikan perään riippumaan niinkuin oli nähnyt muillakin hevosmiehillä olevan. Ja sitten istui rennosti rekeen ja massautteli suullaan . . .

Laukki oli nuorena ollut hevosten parhaita ja vieläkin se antoi vinkeä kyytiä, kun tunsu, että Mooses oli vähin maistellut ja varsinkin kun sipikan eteen joutui. Ja rentona miehenä

Mooses ajeli kylän läpi, lakki kallellaan niinkuin oli nähnyt muillakin hevostmiehillä olevan. Ja kun sattui vastaan tulijoita niin karjasi ja tempasi ohjista.

Äijälän pihaan laski menemään täyttä ravia, että vinkui ja pysähytti vasta kun Laukki juoksi tallin seinämälle. Pihalla oli miehiä ja tuvasta kuului ääniä ja hälinää ja pauhua ja juopuneitten loilotusta. Vaihetusta hommattiin ja Ransi itse liehui kuin tuskassa ja ollen äänessä lakkaamatta. Oli iso rautikko siinä pihalla. Sitä Ransi marhaminnasta talutteli ja pyöritteli toisa, toisa, sinne tänne ja kehui . . .

Mutta ensiksi käski Ransi Mooseksenkin sisälle ja ryypyt antoi ja liverteli, että nyt hänellä on vasta oikea työhevonen, joka tienestimiehelle sopii. Ja kun kuuli, että oli Mooseksella vaihetushalu, niin kaatoi konjakkia pikariin virkkoen:

— Tätä tavaraa minä en monelle anna, vaan noin ikämiehelle kuin Mooses on . . .

Ja kumosi Mooses konjakkipikarin ja kiitteli.

Siitä innostuttiin keskusteluun. Selitti Ransi, että hänellä oli mainio musta, iso, hyvätekoinen,

lihava ja niin vankka että . . . että siinä se oli tienestimiehen hevonen.

Ja väliin maisteltiin.

Kehuivat muutkin, että on uljas musta ja niin komea käynnilleenkin, että naurattaa . . .

Siitä lähdettiin talliin mustaa katsomaan, Ransi edellä, muita miehiä perässä. Siinähan se seisoj parressaan musta ja uljaan oli näköinen.

— Mikä sen on nimi? — kysyi Mooses.

— Alarik. Tämä on sen maailman mainion juoksian Alarikin jälkeläisiä, — sanoi Ransi ja peräytti Alarikia parresta keskilattialle.

— Onpa kyllä kookas hevonen, — ihmetteli Mooses ja kävi tunnustelemaan.

Ransi innostui selittämään:

— Katsos Mooses näitä jalkoja . . . Entäs olkapäät . . . Sen minä sanon, ettei parempia olkapäitä hevoselle panna. Ja sapsat niinkuin härän paistit ja lautaselta sievä ja hyvätekoinen ja niin umpi reisinen sitten . . .

— Ja kaula kaareva kuin padan sankka, — lisäsi joku joukosta.

-- Juuri niin. Semmoista kaulaa näkee hyvin harvoin ruuna hevosella. Minä en ole koskaan ennen nähnyt he, he,, he . . .

— Entäs silmät sitte! Katsos Mooses kun ne palavat kuin taivaan tähdet ja kävellessä sillä harja hulmuu ja ruumis hytkähtelee, että lystikseen reessä istuu, — selitti ja kiitteli Ransi ja taputteli Alarikia lautaselle.

— Onpa saakeli soikoon komea värkki, — ihmetteli Mooses.

— Vaan annas kun talutan pihalle, että näet — sanoi Ransi ja talutteli Alarikin ulos, pyöräytti pari kertaa ympäri ja arveli:

— On sillä selvä jalan käynti ja harja niin pitkä ja paksu, että sitä harvoin hevosella näkee . . . Katsos noita vuohisiakin . . . Ja niin hyvä syömään, että etelästä tullessakin aivan toisten loppuja pureskeli kuin ketoheiniä . . .

Mooses siinä tarkasteli minkä ymmärsi. Kyllä oli kaunis hevonen Alarik ja paljon isompi kuin hänen vanha Laukkinsa. Olisi se sentään roima hoito, kun tuommoisella silkkimustalla pääsisi laskettelemaan pitkin kylää . . . Ja taisipa Leenallakin silmät aueta . . .

— Vaihda Mooses hevonen semmoinen, jolla pääsee kerjäläistä pakoon, — kehoitettiin Moosesesta.

— Ei hätäillä saa. Vaan sen minä sanon, että jo silkkimustalla ajat, jos vaihdat, — arveli Ransikin ja talutti Alarikin talliin takaisin.

Mieli teki Mooseksella Alarikia, vaan ei olisi hennonut rahoistaankaan luopua, sillä tietenkin Ransi tahtoi välirahoja melkoisen määrän. Mutta hutikka antoi vauhtia ajatuksille ja Mooses, niin kuin oli nähnyt muidenkin hevosmiesten tekevän, meni Ransin kanssa kuiskailemaan nurkan taakse.

— Vaihtakaa, että päästään harjakannuja juomaan! — huusivat muut heille nurkan taakse.

Mooses kättään tarjoili Ransille, vaan Ransi pudisteli päätään ja naureskeli . . .

Mutta mentiin uudelleen tupaan, tehtiin puol'kuppisia ja haasteltiin. Mooses alkoi tulla hutikkaan, kehahteli jo rahojaankin ja vaihetusta hierottiin.

— Se on niin komea tien päälläkin tuo Alarik, että naurattaa — kehui Ransi vielä.

Viimein Mooses innostui, sylkäsi käteensä ja tarjosi Ransille. Mutta ennenkun Ransi antoi kätensä, virkkoi:

— Mutta se määräksi, että se, joka jänes-tää vaihetuksessa, maksakoon purkajaisia puna-

sen rahan eli sata markkaa . . . niin tuossa käsi . . . ja asia on niinkuin puhuttu.

Suostui Mooses siihen ja kättä lyötiin ja monta oli erottajaa. Kaivoi Mooses välirahat lompakostaan ja maksoi Ransille.

— Ja nyt on Alarik minun ja Laukki sinun — karjasi Mooses leveästi.

— Niin on. Ja jo sait saateri vie semmoisen hevosen, jotta jo kuorma siirtyy, kehui Ransi vieläkin.

Alettiin harjakannuja maistelemaan, mutta ei uskaltanut Mooses enään ryypätä, pelkäsi päihtyvänsä ja muisteli tulista akkaansa kotona.

— Nyt Alarik valjaisiin! — huusi hän reuhaavasti.

Monissa miehissä valjastettiin Alarik ja Moosesen vanha Laukki talutettiin tallin eteiseen kulmuilemaan vanhoja luisteita . . .

Se oli hurjaa hevosta Moosesen Alarik. Se teuhasi ja kuopoi ja oli semmoisessa lähdön hassissa, ettei monissa miehin hankittu saada valjaisiin. Se toden teolla näytti että sillä hevosella oli lähtö mielessä ja Mooses iloitsi jo siitä kyydistä.

— Ajahan varoen sillä on tuliset lähdöt —
varoitteli Ransi, mutta Mooses virkkoi, kun oh-
jiin tarttui:

— Olenhan minä vanha suitsimies. —

Kuin varjo karkasi Alarik kujasta ulos ja vilkasi vauhdilla tielle päin. Mooseksella oli oh-
jat tiukalla kuin viulun jänteet ja reilusti hän
koetti istua sipikassa . . . ja pidätteli ja vihel-
teli ja tyydytteli Alarikia samoin kuin oli näh-
nyt muidenkin hevosten tekevän. Ja tielle
päästyä Alarik asettuikin kävelemään eikä näyt-
tänyt enään kovin virkko olevankaan. Ei ollut
Mooseksen mielestä oikei roiman käynnilleen-
kään . . . ei heilahtanut häntä aisasta aisaan
kävellessä eikä harja hulmunut niinkuin olivat
kehuneet . . .

Mooses koetti kerran massauttaa suullaan
jotta näkisi kuinka oli arka hopitukseen. Mutta
ei näyttänyt Alarik suun muistuttamista kuule-
van . . . ei toista eikä vielä kolmatta kertaa-
kaan. Se kävellä vätästeli kuin vanha koni ja
astui verkkaan. Mutta Mooses oli tulisissa aja-
tuksissa ja tuntui, että vauhtia tarvitsisi saada
. . . Ja tempasi ohjista melko tanakasti ja hih-
kasi Mitä helvettä . . . ?

Eihän se muuta kun puisteli päätään eikä liioin kävelyäkään parantanut . . . Jo vimmas-tui Mooses, noitui ja tempasi ohjista minkä jak-soi ja ohjaspuolella napsautti kyljelle . . .

Jo lähti juosta lynkyttämään, vaan eihän se vielä ollut kuin lehmän käyntiä hyvään hevo-seen verrattuna . . .

Moosesta alkoi pistellä vihaksi ja muistui mieleen se, että jos häntä olikin petetty . . .

Hän suuttui silmittömästi, viina nousi päähän yhä enemmän ja hän kiskoi sipikan pohjalta rahnikoidun ruoskansa, jolla Laukki raiskaa oli pieksänyt . . . ja nousi hyvään asentoon ja iski Alarikia pitkin kylkiä ja poikki lautasia, että maailma lauloi

Mutta sitä hän ei olisi tehnyt jos aavisti mitä hän saapi takaisin . . . Parhaallaan kun Mooses vinkuttaa ruoskaansa sävähtää sipikan sevi tuhannen palasiksi ja Mooses näkee Alari-kin takapään nousevan ja laskevan . . . nousevan ja laskevan . . . nousevan ja laskevan . . . ja kuulee kavioiden vinkuvan aivan korvainsa ohitse . . .

— Vai niin . . . vai tämä silkkimusta . . . pot-kuri ja häntyri ja perkele koko värkki . . .

Ja vihapäissään iskee hän ruoskallaan yhä, kunnes sipikan sevi on tuhannessa linkussa ja kunnes kuulee jonkun huutavan ja nauravan ja hänen nimeään mainittavan . . .

Pian katoaa humala päästä ja hän palauttaa takaisin aivan läheltä kotomökkiään. Hän on kuulevinaan Leenan äänen portailla, mutta hän ei uskalla taaksensa katsoa. Ajelee särkyneessä sipikassa istuen, Äijälään päin katkera katumus mielessään . . .

Kun hän vähän ajan kuluttua sieltä palaa, on hänellä valjaissa vanha Laukkinsa, mutta yksi punanen raha on vähentynyt hänen lompakostaan . . . Ja mitä vielä naapuri vaatinee sipikasta, jonka Alarik oli palasiksi potkinut . . .

YÖTÄ IMATRALLA

Ihmisvirran matkassa minäkin tänne saavuin viettääkseni yöni tämän kuulun kosken rannalla. Täällä ei kukaan minua tunne eikä kukaan kysy mistä vieras kulkee. Täällä näyttää olevan muitakin mieron kulkijoita, jotka harhailivat yksin elämässä . . .

Miksi tämä yö on näin tumma, taivas niin matalalla ja miksi minusta tuntuu, ettei täällä näe niin kauvas kuin mieli tekisi . . . Ah! ei se olekaan valoisan, kaukaisen Pohjolani vaalea taivas . . . tämä on Karjalan juhannusyö, joka vieraan sydämen synkistää . . . Ei ole ilma niin keveää ja kirkasta, en tunne siinä sitä hienoa hivelyä, joka Pohjolassani poskiani hivelee . . . Kuinka olen täällä yksin ja vieras. Ja tähähän pitäisi oleman laulujen suuri kotimaa, jossa ihanimmat ihmistunteet ovat heränneet . . .

Se on siis tässä Imatra . . . Tuntuu ajatus seisahtavan, sydämen tykintä käy rajummaksi ja pauhut huutavat ja ulvovat . . .

Puolihämärässä käyn kosken alle. Siitä näkee tämän jättiläisrännin, jossa valkoinen vaahto roiskuu ja roivii kallioisesta rannanjyrkästä toiseen. Niinkuin peto, joka syöksee asumattomasta erämaasta, mutta repeäähän voimattomana kuin näkee, että viljelemättömät seudut loppuivatkin . . . Minua väristyttää, ihastuttaa tuo kiehuva vaahto ja pelottaa tuon pedon raaka voima. Se on päässyt irralleen . . .

Mutta vähitellen tuntuu kuin pauhu ja roiske hiljenisi, niinkuin alkaisi kuulumaan laulu jostakin hyvin kaukaa erämaiden takaa, ensin hiljaa ja voivotellen, mutta sitten kuin kirkas immen ääni . . .

Se viehättää korvaa, tuudittaa hermostoa niin raukasevasti . . . ja samassa hurjistuttaa . . .

Ah! Se on tuo peto, joka viettelee ja viehättää. Se muuttaa äänensä impien sopraanoksi viekotellakseen minut . . . Kuinka sen hyrskyt hyppivät . . . kuinka sen valkoinen harja hulumaa . . . kuinka se vetää, viheltää ja viittaa . . . Oletko erämaan lapsi? Ja niinkö viekottelet! Tämä hämärä yö on kyllä sopusoinnussa tuon viehätyksesi kera, tuo matala taivas valkoisten vaahtojesi . . .

Jo on päivä noussut. Mutta entisellä paikallani istun vielä. Tahdon nähdä sinut päivän kultien valossa . . .

Oikeinhan arvasin. Se petomainen voima, jonka yöllä luulin näkeväni ja se hurja viettely jolla kutsuit helmaasi, onkin kadonnut. Olet nyt toisenlainen, olet kuin kaikkein kalliin ja suurin ihmisajatus, mikä milloinkaan on syntynyt. Olet eksynyt tänne kauvas, laulujen suureen kotimaahan. Annoit kai voimiasi, lainasit lahjojasi silloin kuin „venoa veistettiin . . .“

Nyt jo alan sinua rakastamaan, tunnen kuin tuskaa siitä, ettet milloinkaan saa levähtää, ettet koskaan saa viivähtää taipaleessa . . . Hyppele sitten ja roivi vaahtoasi, soita yötä päivää ja huuda kaikille ilmoille ikuisia voimiasi! —

Aamulla varhain alkavat junat liikkua, ne tuovat ihmisiä oikein kumman paljon. Mistä lienevätkin kaikki. Tie koskelle põlisee, päivä paistaa kuumasti, vesimymälöiden edustat ovat täynnä janoavia.

Lähellä asemaa pitkäin puiden siimekseen on tanssilava valmistettu ja sen viereen katos soittajille. Nyt siinä kuuluu soittavan pietarilainen „Suutarien orkesteri“. Ja siinä rämäh-

televät monenmoiset instrumentit, vinkuu monta viulua, käsiharmonikka pauhaa ja tuhisee ja kattelilan kannet helisevät. Keskellä kuuminta kirkkonaikaa siinä rämpyttävät ja toiset jumalattomat tanssivat. On se!

Ei minua muutenkaan miellytä. Kävelen uudelleen koskelle. Mutta siellä on nyt kävelijöitä ja ihailijoita melkein joka puun juurella. Joku rohkea engelsmanni on laskenut kallioita pitkin hyvin lähelle kuohuja. Hän seisoo tanakkana, keppi kädessä ja näyttää nauttivan . . . Mutta tahtoo päästä vielä likemmäksi . . . ja silloin iskee hyrsky kallion kylkeen, että vesi roiskuu rohkean kulkijan silmille ja kastelee hänet kokonaan. Hän perääntyy hetkeksi, mutta vähän ajan päästä ilmestyy hän samaan paikkaan uudelleen . . .

Mitä lienevät nuo, jotka ovat asettuneet tuohon, jossa viimeiset vaahdot sivu vilahtavat. Kuuluvat olevan ulkomaalaisia. He ovat siinä jo loikoneet aamusta asti ja yhtä intreseerattuja näkyvät vieläkin olevan.

. . . Eihän tämä olekaan erämaan koski, tähän on kuin kaupungin puisto, jossa vilisee ihmisiä laumottain. Kadonnut on tämän alkupe-

räinen taikavoima, kun rannoilta risukot ovat hävinneet ja sijaan tulleet uudenaikaiset ravintolat ja muut koristukset . . .

Minua alkaa painostamaan, tekee jo mieli pois . . . pois Pohjolaani . . .

Ja kun juna myöhemmällä kulkee Vuoksen yli, vilahtaa siinä vähäsen kuin tuttua maisemaa . . . niinkuin palanen suurta Pohjolaani . . .

Mutta taivas on niin tumma, päivä laskee ikävästi ja sitä valoa, joka Pohjolassani korkeuksien huipuilla ilakoi, en täällä näe . . . Karjala! laulusi lienevät ihania, mutta en minä ilojasi vaihtaisi valoisaan Pohjolaani . . .

Keikuta juna kiivaasti . . . Ah! pianhan saanen taas yöni viettää unhoitetussa Pohjolassani.

KESÄÄ ODOTELLESSA

Poissa on talven pitkä pimeä. Valon ja riemun aika on tullut.

Ja yö on loppunut. Valo on herrana Pohjolassani, jossa pitkän talven pimeys ja vihaset viimat ilkeää leikkiään pitivät. Tumma, murehtiva taivas on helakan vaalea ja toivova. Se ei enää kohmetu niinkuin talviöinä, jolloin tähdetkin piiloihinsa pakenevat, vilusta väristen. Synkkä vaippa on poissa ja halki avaruuden kuuluu iloinen soitto siitä, että valo on voittanut ja että pimeys on paennut muille maille ja muille taivaille synkeää toivottomuuttaan levittämään. Vielä valkohanget peittävät Pohjolan, vielä tunturien jäiset tuulet soivat ja puskevat voimiaan etelän ilmoja vastaan. Mutta valkohanget kimaltelevat ja säteilevät niin, että heijastus taivaan sinen vaalentaa ja lemuaa kuuista kevään tuoksu ja ilmassa leijailee keveä hengetär. Ei pysty tunturituuli enään yksin

taistelemaan, sillä pois on hänen valtikkansa pimeys.

Sillä valo on herrana Pohjolassa.

Miksi sinua niin rakastan Pohjolani? Miksi valoisina öinä mietin ja iloitsen? Olet oma kaiholani, ilojeni, toiveitteni kehto. Siksi sinua rakastan ja uskon salaisuuteni valojesi valtaan. Sillä sinun korkea taivaasi tuskani tuntee ja valosi välähtää pimeään mieleeni, sinun onnesi on minun onneni ja valosi voitto on laakeriseppelen sielulleni.

Rakastan valoasi, yksinäistä, unhoitettua suuruuttasi ja keväisten ilmojen lemмен soittoa. Ja kuitenkin mieleni ikävöi etelää, tuota outoa ja omituista. Sillä sieltähän tulevat viestit muun maailman menosta, sieltä lämmin lehahtaa vastaan ja sieltä odotan kesää ja pääskyäni tupani räystäälle.

Kesää odotellessa on kaihoni suurin, ikäväni rajattoman avara ja tunteeni tuskalliset. Tekeekö mieleni pois Pohjolasta, vai itkenkö sitä, että ei ole mulla omaa kultaa eikä laulajaa, joka mustan murheeni pois visertelisi?

Pääskyni minulle parhaat tiedot tuopi suuresta maailmasta, jonka halki tänne lentää ly-

hyttä hauskaa valon aikaa viettämään. Mutta vierailta mailla vielä pääskyni viipyy ja tuskallisenä odottelen hänen samettisiipiensä suhinaa. Missä viivyt? Tullos jo! Jo on Pohjola valoisa, jo lauhtuvat vihaiset viimat ja tumma Lapin taivas sinervöi. Jo päivä paistaa ja pesäsi pienonen sinua odottaa.

Kun tulet, vaihdamme matkoja. Jää sinä tänne ja lainaa siipiesi nopeutta minulle. Lentäisin tuota kummallista, outoa etelää kohti, niin hirvittävän kauvas . . . että kerran näkisin sen kukkivan maailman, josta paljon kuulin puhuttavan ja kerrottavan . . . näkisin sen maailman, josta uneksin ja jonka kuvailen niin lepposen herttaiseksi! Miksi olisi muuten etelän taivas niin vienon viehkeä ja sen kaukaisuus salaperäisen harson peitossa? Niiden takana täytyi olla onnen ja lemmen satumaailma, täynnä kukkakumpuja ja aina vihannoivia kukkuloita . . . Sieltä minä kultani hakisin etelän tummain tyttärien joukosta. Löytäisin hänet, jonka halu tekee pohjoisille maille. Hänelle kertoisin Pohjolan ihmeitä. Kuvaileisin talvisen, kukkulaisen maiseman ja tumman yön tähdettömän taivaan, selittäisin retkeni semmoisena yönä, jona revon-

tulet sähisten syttyvät ja valaisevat pimeään maan ja hukkuvat jälleen suurten tunturien taakse. En muistelematta jättäisi valoasi, en kuvaamatta sitä, kun iltarusko tervehtii aamun kultaista koi-tarta, jolloin Pohjola viettää lemmen ja valon suurta sunnuntaita.

Hän innostuisi, tuo etelän hemmoteltu lapsi. Hän pyrki matkaani näkemään tätä unhoitet-tua kylmää maata, josta ei muu maailma mitään tiennyt. Hän tahtois lämmöllään sulattaa ke-vään kestävät hanget, laulaa lyhemmäksi talven yöt ja saattaa kesän silloinkin, kun vihaiset vii-mat vinkuvat. Tänne hänet toisin enkä enään koskaan kaipaisi etelälle . . .

Mutta hänelle tulisi täällä vilu ja nälkä ja kaiho ja kaipuu lämpimämpiin maihin. Hän ei jaksaisi odottaa kevättä, joka lupaa ja lupaa, mutta aina astuu askeleensa taaksepäin. Ei hän oivaltaisi valojesi voittoja, ei tuntisi tuulen hen-gessä leppoisaa hyväilyä eikä kuulisi kevätaamuina sitä voiton varmaa soittoa, joka kumisten ava-ruudessa kaikuu.

Näin kesää odotellessa mietiskelen, kun yksin retkilläni kuljen ja yksin omaa onneani nautin. Tulee välisti halu saada kertoa ja näyttää muillekin. Olisiko kukaan joka tuntisi Pohjolani, joka kevättähtien hyppelystä osaisi ennustaa tulevia aikoja . . . ?

Mutta kevät kylmät ovat niin armottoman pitkät. Lapin taivas niin riemuttoman toivoton ja kesää odotellessa vieraan veri kangistuu, unelmat haihtuvat ja toivokin kuolee, kun äkkiä eteläinen alkaa liehua, päivä paistaa ja lämmittää niin, että viikossa vilahtaa kesä tuoksuiheen. Ja kesässä on niin sanomaton lämpö, ja riemua niin paljon, että vieras havahtaa haudastaan ja näkee äsken routaisen maan kukkivan ja tuntee suvituulen puhaltavan.

Semmoista kesää odotellessa ei mieleni jäykisty, ei toivoni kuole eivätkä onneni unelmat unehdu. Sillä sinua minä rakastan Pohjola, sinun vaalealle valollesi uskon sieluni salaisuudet.

The first part of the report is devoted to a general description of the country and its resources. It is followed by a detailed account of the various industries and occupations of the people. The third part contains a list of the principal towns and villages, with a description of their respective characteristics. The fourth part is a list of the principal rivers and streams, with a description of their respective courses and uses. The fifth part is a list of the principal mountains and hills, with a description of their respective heights and uses. The sixth part is a list of the principal lakes and ponds, with a description of their respective sizes and uses. The seventh part is a list of the principal forests and woods, with a description of their respective kinds and uses. The eighth part is a list of the principal mines and quarries, with a description of their respective kinds and uses. The ninth part is a list of the principal fisheries and fowling, with a description of their respective kinds and uses. The tenth part is a list of the principal manufactures and trades, with a description of their respective kinds and uses. The eleventh part is a list of the principal schools and colleges, with a description of their respective kinds and uses. The twelfth part is a list of the principal churches and chapels, with a description of their respective kinds and uses. The thirteenth part is a list of the principal public buildings and offices, with a description of their respective kinds and uses. The fourteenth part is a list of the principal public works and improvements, with a description of their respective kinds and uses. The fifteenth part is a list of the principal public charities and institutions, with a description of their respective kinds and uses. The sixteenth part is a list of the principal public libraries and museums, with a description of their respective kinds and uses. The seventeenth part is a list of the principal public gardens and parks, with a description of their respective kinds and uses. The eighteenth part is a list of the principal public squares and markets, with a description of their respective kinds and uses. The nineteenth part is a list of the principal public streets and roads, with a description of their respective kinds and uses. The twentieth part is a list of the principal public bridges and ferries, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-first part is a list of the principal public docks and wharves, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-second part is a list of the principal public harbours and ports, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-third part is a list of the principal public canals and navigations, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-fourth part is a list of the principal public railways and roads, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-fifth part is a list of the principal public telegraphs and telephones, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-sixth part is a list of the principal public post-offices and mail-lines, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-seventh part is a list of the principal public police and constabulary, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-eighth part is a list of the principal public military and naval forces, with a description of their respective kinds and uses. The twenty-ninth part is a list of the principal public judicial and legal system, with a description of their respective kinds and uses. The thirtieth part is a list of the principal public administrative and executive system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-first part is a list of the principal public legislative and executive system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-second part is a list of the principal public financial and economic system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-third part is a list of the principal public social and cultural system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-fourth part is a list of the principal public scientific and technological system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-fifth part is a list of the principal public artistic and literary system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-sixth part is a list of the principal public religious and spiritual system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-seventh part is a list of the principal public philosophical and moral system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-eighth part is a list of the principal public historical and geographical system, with a description of their respective kinds and uses. The thirty-ninth part is a list of the principal public political and legal system, with a description of their respective kinds and uses. The fortieth part is a list of the principal public international and foreign system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-first part is a list of the principal public domestic and local system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-second part is a list of the principal public personal and individual system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-third part is a list of the principal public family and domestic system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-fourth part is a list of the principal public social and community system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-fifth part is a list of the principal public national and state system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-sixth part is a list of the principal public international and world system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-seventh part is a list of the principal public human and civil system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-eighth part is a list of the principal public natural and physical system, with a description of their respective kinds and uses. The forty-ninth part is a list of the principal public artificial and man-made system, with a description of their respective kinds and uses. The fiftieth part is a list of the principal public mixed and combined system, with a description of their respective kinds and uses.

KULLAN KOTI

Suuren, sinisen järven rannalla oli kultani koti.

Talvisin kuljin sinne hiihtäen valjuina tähtiöinä, kun revontulet roihusivat suurten vaarain päällä. Siitä tiesin kulkuni ohjata, kun revontulet näin syttyvän korkean Kontiovaaran takana ja leviävän kalpean kellertävinä yli koko sen maailman, jossa kultani koti oli, sen suuren ja sinisen järven rannalla. Välisti kun tähdet katosivat, eivätkä syttyneet revontulet, kun taivas pimeni tummaksi ja pitkän pitkä ja pimeä Pohjolan yö oli edessäni, eksyin ladulta, jonka utukka oli umpeen puhaltanut. En saanut merkkejä maista enkä tähtiin voinut turvata, en nähnyt revontulien syttyvän korkean Kontiovaaran takana, enkä mitään viittaa tiennyt sinne, jossa oli kultani koti. Yövyin kuusen juurelle aamun ensimmäistä vinkkaa odottamaan . . .

Ja hyvin hämärässä näin jo kuusen latvasta Kontiovaaran lumisen huipun . . . Sen takana oli se siintävä järvi, jonka pohjukassa oli niemien nenä ja niemellä kultani hauska koti . . .

Kesäsin oli sinne pitkät taipaleet, äärettömät erämaat kuljettavina. Oli virtoja välillä, oli järven selkiä ja alastomia soita. Mutta virtojen poikki tukilla uitiin, järven seljät soudin kalamiesten ruuhilla ja alastomat suot hyppelin mättäältä mättäälle. Oli niin hauska minun matkani, oli niin riemuinen rintani ja yksin iloissani laulelin:

Vaikka polku pitkä on, kivinen ja kaita . . .

— Talvella hiihti hän minua vastaan Kontiovaaran paljukalle, josta näki kauvas siintävää saloa pitkin. Meillä oli omat merkkimme pitkän petäjän kyljessä, ettemme kumpikaan harhaan käyneet, vaan tapasimme siinä joka kerta. —

Minä löysin kultani kodin kerran talviyönä, kun eksyksissä hiihtelin halki asumattoman erämaan. Monen vaaran päälle olin hiihtänyt, laskenut alle ja taivaltanut laaksoja ja kumpuja pitkin. Nousin viimein Kontiovaaran lakeen . . . näin kuun valossa suuren, valkoisen järven ja tummat kuusikot sen rannoilla. Sinne minä

hiihtämään ja järven päässä oli koivikkoniemi ja niemellä talo, kultani koti. Silloin ystävyystemme alkoi ja siitä lempemme ensin.

Kävin usein kultani kodissa. Kontiovaaran petäjällä oli hän vastassani ja siihen hän minut saattoi. Me aijoimme rakentaa oman kodin järven toiselle rannalle, männikköniemen nenään. Siellä oli hyvää peltomaata ja niemen juuritse juoksi joki ja talon kohdalla kohisi koski, meidän koskemme. Niin me tulevia päiviä kuvailimme, kun Kontiovaaran petäjällä hyvästelimme. Niin me tuumailimme, että muun maailman unhotamme...

Kesäisin kun kultani kotia menin, sytytin minä nuotion järven rannalle. Hänpä savun näki nousevan, arvasi ystävänsä tulossa olevan ja souti järven poikki noutamaan . . . Hänellä oli oma pieni ruuhensa, jolla yksin kulki kalassa ja sillä hän minut souti, nouti, saattoi takaisin. Oli niin hauska katsella kesäiltoina, kuinka kii-reesti hän työnsi ruuhensa vesille, istui teljolle ja tarttui tanakasti airoihin. Hänellä oli pitkä, vaalea palmikko, joka soutuessa oli yli olkapään. Iltaurinko kultaili hänen hiuksiaan ja punaposkia ja vähän väliä hän silmäili taakseen sei-

soinko minä rannalla. Hän huivillaan viuhtoi iloissaan ja minä vastasin puhaltamalla tuohitorveeni . . .

Me olimme päättäneet asiamme. Syyskuun raikkaana päivänä läksin häntä viimeistä kertaa noutamaan entisestä kodistaan. Entiseen tapaan sytytin nuotion järven rannalle ja odotin tutun ruuhen tuloa . . . Vaan se viipyy . . . viipyy . . . Vihdoin soutaa vanha mies isossa veneessä, soutaa verkalleen kuin tahallaan minua kiusaten. Se on hänen isänsä, joka minua tulee noutamaan . . .

— Missä Anna on?

— Hukkui eilen, kun semmoisella myrskyllä läksi yksin kalaan. —

Hän sanoo sen tyynesti, mutta ääni värähtää ja hän pyyhkii pois kyöneleen poskiltaan...

Olen kulkenut sivu kullan kodin talvisin, eivät hymyile akkunat minulle, olen kesäsin järvellä soutanut . . . ei vesi ole sinervää kuin oli ennen; ei Kontiovaaran petäjään ole merkkiä tullut ja männikköniemi tuolla etäällä odottaa turhaan uusia asukkaitaan . . .

Mutta siitä on mieleni hyvä, ettei kukaan tiedä missä on se suuri ja sininen erämaan järvi, joka vei kultani, eikä kukaan löydä petäjää, jossa meidän merkkimme ovat, — eikä kukaan tiedä paikkaa, jossa oli vaaleakutrisen Annani koti, oman kultani olinpaikka. —

VUORON VIERAISSA

Tuomas Härkönen oli kouluajallaan reilua poikaa.

Hän salvattiin karsseriin jostakin vähäpätöisestä syystä, mutta Tuomas iski karsserin akkunat säpäleiksi ja tahtoi vapauteen. Ja vapauteen hän pääsikin, muuttaen kauvas maalle, jossa peri isänsä talon ja rupesi työmieheksi.

Mutta viimeisenä iltana, juuri sinä, jona hän oli karsserin ikkunat rikkonut, piti hän isot vifit luokkatovereilleen. Sillä hän oli nyt heistä ijäksi eroava, he kulkisivat opin tietä, hän palaisi takaisin maalle ja alkoi kehittämään itseään maanviljelijäksi. Niissä vifteissä juotiin paljon ja vannottiin pyhiä valoja. Sillä välin kun rehtori valmisteli relieerauspuhetta Tuomas Härköstä varten, juotiin ja laulettiin Tuomaan kamarissa ja luvattiin toveruutta ijäksi päiviksi. Ja kun aamupuoleen yötä erottiin, puhui Tuo-

mas vielä niille kolmelle tovereistaan, jotka pysyivät kuuntelemaan hänen puhettaan:

— Se on siis päätetty. Te kolmen, Kinnas, Plösö ja Lalli lupaatte siis, että ylioppilaaksi tultuanne tulette sinne maalle minun luokseni kesää viettämään . . .

— Me vannomme! Meidän toveruudemme ei lopu tähän! Terve! ja onnea matkallesi ja menestystä toimissasi! Terve vielä kunnon toveri!

Rehtorin relieeraus puhe, jonka hän oli päättänyt pitää koko koulun kuullen, jäi pitämättä, sillä hänelle ilmoitettiin että Tuomas Härkönen oli poistunut kaupungista ja tietämättömyyttä on mihin päin.

Tuomas Härkösen hyväksi ei ole sittemmin mitään puhetta valmistettu.

*

Työ ja aika kypsivät miehen. Tuomas Härkösenkin mieli tasaantui, ruumis varttui, vaikka sielu välisti sairastuikin. Hän tunsikin hyvin yksinäisinä iltoina, kun työstä palattuaan, jouti silmäilemään sanomalehteä ja näki entisten toveriansa edistyvän, että hän oli hurjuudellaan menettänyt sen elämänsä uran, jossa hänellä

olisi voinut olla niin loistava tulevaisuus. Se välistä kirveli mieltä, mutta hän oli kerran päätöksensä tehnyt, eikä sitä käynyt enään katuminen eikä muuttaminen. Kaiken kuntonsa hän käyttikin työhön ja edistyi jättiläisaskeleilla alalaan tehden talostansa paikkakuntansa mallikelpoisen.

Vuodet vierivät nopeasti. Entiset toverit olivat tulleet ylioppilaiksi ja jatkoivat lukujaan Helsingissä. Ei oltu kummaltakaan puolelta lähestytty. Eivät olleet toverit riviä Tuomaalle lähettäneet, eikä ollut Tuomaskaan puolestaan mitään virkannut.

Mutta kerran kesällä ajaa karahutti kolme valkolakkista herraa Tuomas Härkösen pihalle.

Ne olivat: Kinnas, Plösö ja Lalli.

Siitä tuli hauska kesä heille kaikille. Iltaisin kun he puutarhan huvihuoneessa asettuivat totia juomaan, muistelivat he ollutta kouluaikaa ja poikavuosien elämää.

— Jos sinä Tuomas sentään olisit Helsinkiin asti päässyt . . . sitten sinä vasta olisit nähnyt . . . Vaan se on kulkenut ympäri koko maan tuo sinun viimeinen urotyösi . . . kuinka sinä iskit karsserin akkunan säpäleiksi ja hyp-

päsit vapauteesi . . . Ja onnen poika sinä olet!
Terve veikko!

Ja Lalli, joka aikoi papiksi, piti yön tullen kauniin puheen isännälle. Ja he innostuivat kaikkiin, joivat maljan menneille muistoille joka ilta ja pitivät puheita.

He viipyivät syksyyn asti talossa ja mellastivat mielensä mukaan, hakkailivat talon piikoja ja hätyyttelivät kylän neitosia. Tekivät häiriötä niityillä ja Tuomaan täytyi uhrata monta kirkasta poutapäivää, pitääkseen seuraa vierailleen.

Syksyllä kun he lähtivät, evästi Tuomas heidät rahalla ja eväskontilla. Ja lupasivat aina muistaa ja toivoivat Tuomaan tulevan heitä kohtaamaan, kun hekin saavat oman kodin.

Ja niin hauskana syyskuun päivänä erottiin.

Mutta heidän olonsa Tuomaan luona, oli tullut väki kalliiksi. Ei sillä hyvä, että isännän oli täytynyt ottaa sijaansa mies, vaan lisäksi oli muita kuluja ja kosolta mieliharmia. Olihan hänen täytynyt heitä rahallakin evästä, eikä niistäkään kuulunut penniäkään takaisin. Eivätkä edes kirjeessä kiittäneet olostaan. — — — —

Kuluipa taas vuosia.

Tuomas Härkönen oli seurannut toveriensa kehitystä ja ylennyksiä virkaauralla. Kinnas oli heittänyt lukunsa sikseen ja perinnyt isänsä suuren kauppaliikkeen. Plösö oli pastorina samassa kaupungissa ja Lalli, joka papiksi aikoi, oli muuttanut mielipiteitään ja eleli asianajajana. Ja he olivat kaikin kolmen entisessä koulukaupungissa, jossa heillä on niin monta hauskaa ja hullunkurista muistoa poikavuosiltaan . . .

Tuomaalle alkoi mieli tehdä kerran vielä käydä uudistamassa vanhaa ystävyyttä. Ja olihan hänellä kutsut . . . Hän valmistihe matkaan ja päätti käydä katselemasa sitä paikkaa, josta hän karkumatkalle oli lähtenyt, sillä hän ei ollut sen koommin jälkiään kertonut, pian pariinkymmeneen vuoteen . . .

Oli siellä vielä jäljellä entistä, vaan paljon oli siellä uusittu . . . oli entisellä paikalla vielä sekin karsserin akkuna, jonka Tuomas särki ja jonka kautta hän hyppäsi vapauteensa . . .

— Minä olen katunut sitä hyppäystä ja taas olen sitä siunannutkin . . . ja ehkä on paras näin kun on — ajatteli hän ja napitti lammas-turkkinsa kiinni kun sivu entisen koulun käveli.

Hän kävi ensiksi Kintaan puheille. Kintaalla oli hän kuullut olevan ison liikkeen ja että mies oli yhä lisäämässä perityitä tavaroita. Päältäpäinkin jo näkyi, että varoittumassa käsin on talo. Katupuoli oli rakennettu uusi ja entistä paljon isompi.

Tuomas kävi puotiin ja kysyi:

— Onko patruuna kotona?

— Konsuliako tarkoitatte?

— Juuri niin. Konsulia.

— Hän on ruokalevolla eikä . . .

— Herättäkää ja sanokaa että Tuomas Härkönen tahtoo puhutella. —

— Ei häntä saa häiritä . . . ruokalevolla . . .

— Mitä se maksaa, että keskellä päivää nukkua töhertää, — sanoi Tuomas vähän loukkaantuneena ja läksi pois.

Saatuaan tietää missä Pastori Plösö asui, kävi hän rohkeasti eteiseen ja soitti kelloa, että seinät tärisi.

— Mikä maailmanen täällä niin jyryää . . .

Se oli Plösö itse, joka tuli avaamaan. Tuomas tunsu hänet heti, vaikka oli parroittunut ja laihtunut ja muuttunut semmoiseksi honteloksi saikaraksi.

— Etkö sinä minua tunne? kysyi Tuomas ja kävi kättelemään.

Tunsihan pastori viimein ja käski istumaan.

— Vai niin. Ompa hauska tavata. Sinulla on tietysti asioita kaupungissa. Koska oletkaan viimeksi käynyt? — puheli Plösö.

— No etkö sinä sitä muista, etten ole siten käynyt kun hyppäsin karsserista, — arveli Tuomas ja häntä alkoi vähä harmittamaan Plösön välinpitämättömyys.

— Aivan oikein . . . aivan oikein. Siitähän on pitkät ajat.

— Onhan siitä. Kun siitäkin jo toistakymmentä vuotta, kun te kolmen kesää maalla vietitte.

Pastori ei tuntunut tahtovan sitä muistella. Olihan siellä tapahtunut yhtä ja toista, joka ei olisi ollut pastorille hauskaa muistella.

Istuivat kauvan äänettöminä. Tuomas toivoi, että Plösö tarjoaa tupakkaa, vaan kun ei kuulunut, otti hän oman kukkaronsa ja pani piippuunsa.

— Niin suo anteeksi. Minä kun en itse tupakoitse, niin ei tule hankituksi vieraillekaan pyyteli pastori.

Tuomaasta näytti, että eipä taida liietä tupakkaan. Köyhälle näyttivät paikat ja laiha oli kovin isäntä.

— Jaha. Jaa . . . Koska aijot lähteä kotiinpäin? —

— Lähteäkö? Vastahan minä tänä aamuna tulin. —

Tuomasta suututti tuommainen kysymys. Eihän hän täällä kerjäisi jos viipyisi enemmänkin aikaa. Hän teki liikkeen lähteäkseen eikä pastori näyttänyt tahtovan estää.

— No nytkö jo lähdet! Olisit nyt istahtanut, että kahvikupin olisit juonut. Sattui minulle nyt kirjoituksia, etten oikein ehtisi . . . Mutta me tavataan vielä ennenkuin kaupungista lähdet.

Ja juuri kun Tuomas teki lähtöä, näki hän toisen huoneen oven raossa laihaa naisen naaman ja kuuli sanottavan:

— Kuka kumma täällä polttelee niin pahanhajuista tupakkaa, että ihan koko huoneet hai-sevat . . .

Tuomas astui vihaisesti ulos portista ja noitui itsekseen. Ei viheliäisellä ollut ryypyn varaa kurjalla, hän ajatteli ja vihmoi kävellä vihaisesti katua pitkin.

Hän poikkesi ravintolaan syömään, mutta pahalla tuulella hän oli. Juotuaan kelpolailla olutta, päätti hän vielä käydä Lalliakin kohtamassa.

— Nyt ei ole vastaanottotunti — sanottiin hänelle. Ja herrassöötinki ei suvaitse että muulloin lasketaan sisälle.

— Sepä on h—tin kumma! Sanokaa että Tuomas Härkönen tahtoo puhutella. Minä en lähde ennen pois, uskokaa jos tahdotte. —

Käytiin ilmoittamassa ja herrassöötinki tuli itse Tuomasta keittiöstä hakemaan.

Lalli oli sentään vähä entistä miestä. Tarjosi tupakan kuitenkin, mutta kiire hänelläkin muka oli, ettei tällä kertaa joutaisi pitkiin puheisiin. Ja samalla kysäsi:

— Koska aijot lähteä?

— Sitte kun kerkiän. Lempojako te siitä tahdotte. Tiedän kai minä lähteä kun olen tiennyt tullakin. Samaa tiedusteli Plösökin. —

— No en minä sillä mitään vaikka kysyin, — pyyteli Lalli anteeksi ja hyvästellessä virkkoi:

— Me tavataan vielä ennenkuin lähdet kaupungista. —

Tuomas ei voinut kyllin kummastella noita herroja. Vanhoja veikkoja ollaan ja niin pitkäästä kotvasta tavataan eikä ryypyn varaa kummallakaan, vaikka siinä puoti on vieressä . . .

Hän meni majataloonsa ja kirjoitti kolme kirjettä, yhden Kintaalle, toisen Plösölle ja kolmannen Lallille. Hän kutsui heidät illalliselle kaupungin parhaaseen ravintolaan ja päätti kestitä vielä kerran, hävittömiä . . .

Ja he saapuivatkin kaikin, Plösökin vaikka pappi oli.

— Minä en missään tapauksessa olisi tullut. Mutta kun käsky tuli mieheltä, jota koko elinikäni olen kunnioittanut ja jonka toverihenki on meille kaikille niin elävässä muistossa, pidin, suoraan sanoen, velvollisuutenani . . . alkoi pastori imarrella.

Ja kiitollisia olivat tietenkin Kinnas ja Lallikin.

Mutta sen he kaikin huomasivat, että Tuomas joi tavattoman paljon ja että hänessä vieläkin näytti kiehuvan sama hurja veri, joka ennen poikanakin, kun hän hyppäsi karsserin akkunasta.

Tuomas alkoi tulla yhä rajummaksi. Muut vieraat katselivat pitkään noita kolmea, jotka

alentuivat juomaan tavallisen talonpojan kanssa. Pastoria alkoi hävettää ja virkkoi:

— Ellet sinä Tuomas tyynny rauhallisesti istumaan, täytyy minun jättää tämä seura.

Siitä sai Tuomas tulta tappuroihin ja alkoi puhua vieraillessa jotenkin peittelemättä.

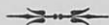
Plösölle hän virkkoi:

— Mene veikkonen, kun mielesi tekee! Olen minä jo sinua juottanutkin sen, minkä sinäkin minua . . . Vaan lähetä sille pojalle sinne meidän kylälle vähä kymmenyksistäsi . . .

Siitä loukkaantuivat Kinnas ja Lallikin ja pastori luikki tiehensä minkä ennätti. Mutta Tuomas oli vielä kerran innostunut ja hän tunsi, että hänessä vielä kiehui entinen, poikavuosien tulinen veri ja mieltä jännitti yhtä joustava vauhti. Ja sen saivat Kinnas ja Lalli pian tuntea. Hän iski kaikki lasit pöydältä silpuiksi ja potkasi pöydän loukkoon.

Akkunasta hän ei hypännyt, mutta herrat hän ajoi ulos kaikki ja maksoi suuret sovinnot melskeestään. Ja yöllä hän lähti kaupungista.

Eikä hän suinkaan enään koskaan käy uudistamassa vanhaa ystävyyttä.

VÄLIMAAN VAARIN SUKKELUUS

Kaiken viikkoa oli tuiskunut lunta ja tuullut itää ja etelää. Tiet peittyivät kylän raitilakin puoliväkisten ja metsätie meni aivan umpeen. Ja liike näytti asettuvan. Ei olisi kukaan ensiksi tahtonut tietä auki kahlauttaa ja senvuoksi monta päivää pyryn perästä kylän raittia suksilla kuljettiin, eikä tiellä näkynyt kuin pyörevä pulkan jälki, kun joku poromies oli kylästä uskaltanut loitommaksi.

Mutta ilmestyi viimein hevostmiehiäkin, rahdista palaajia ja heinämiehiä ja vähitellen maantie jäljittyi ja kovettui entiselleen.

Mutta metsään ei kukaan uskaltanut. Olisi moniailla jo ollut kipeä tarvekin metsään, kun puut kävivät vähille ja heinäänkin metsäniitylle olisi tarvinnut käydä, mutta kukin odotteli ja odotteli, että jähka jälki metsään ilmaupi niin kyllä sitten . . . aivan umpea sinne ei lempo-

kaan lähde yksin kahlattamaan, hevostaan rääkätäkseen.

Ja sitä odotettiin, että koska tie puhkaietaan metsään ja kukin toivoi, että sen ja sen talon täytyisi ensiksi . . . siinä ovat puut olleet vähillä ennen pyryä . . . mikäs auttaa!

Niin viikon päivät varrottiin.

Näkyi kylän yhteinen metsätie joka taloon. Se nousi kylän takaa ylös aukeaa mäkeä, että jälki kyllä näkyisi . . . Joka aamu joka talon mies kävi kujalla tähtäämässä, että eikö näkyisi . . . mutta ei näkynyt . . . Sileänä pohotti vaan lumen valkoinen pinta ison männyn luona, jossa tie metsään kääntyi.

Niin oli viikon päivät odotettu ja puun tarve ja heinäin puute uhkaili.

Välimaan vanha vaari, joka oli kylän vanhimpia, kertoi hänen nuoruutensa aikana olleen tapana, että pitkälisten pyryjen perästä aina koko kylä lähti yksimielisesti tietä puhkaisemaan. Ei silloin odotettu, että joku yksin puhkaseisi, vaan kaikki yhtä aikaa lähtivät ja milloin oli minkin talon hevonen eillimmäisenä, vuorotellen.

Mutta mitä auttoi vaarin muistelemiset, eivät nykyisen polven miehet olleet niin yksimielisiä.

Eikä vaarin puheista kukaan ollut millänsäkään.

Mutta jo eräänä aamuna kun tosihäätä jo muutamissa taloissa hätyytteli, näkyi kauvas syvä hevosen ja reen jälki kylän kaikkiin taloihin. Se sievänä kaarena pohotti, kun mäkeä vei ylös ja painui metsään entistä tien pohjaa myöden. Ja kukin kävi hyvillään ja alkoi valjastaa hevosiaan metsään lähteäkseen.

Herralan Kustaa, joka vasta oli palannut kilpaajo-markkinoilta ja tuonut kolme vankkaa kauppahevosta, valjasti kaikki kolme ja niin renkineen hommasi metsään. Ja isolla männyllä satuttiin yhteen roikkaan kymmenkunta kylän hevosta, alastomat reet kullakin perässä.

— Jopa on jälki metsään — arveli kukin toiselleen, niinkuin ei ennen olisi havainnutkaan eikä kujalla kurkistellut.

— Mutta oli se nöyrää säätä, kun vatsaan asti on lunta entisellä tielläkin.

— Oli se.

Kukin oli hyvillään, että oli ollut toki yksi niin rohkea, että uskalsi tien puhkaista. Nyt oli paljon rennompaa kulkea . . .

— Kukahan täällä on käynyt?

— Kuka lie. Vaan olisihan tänne päässyt kuka hyvänsä, jolla hevonen on — kehui Herralan Kustaa.

Syrjälän Jooseppi oli maankuululla mustallaan eillimmäisenä, niin huusi Kustalle:

— Liekö nuo sinunkin uudet hevosesi lumihevosa.

— Tässä on sellainen lumiaura, että häpeään ajaa kaikki muut, — kehui Kustaa isoa Liinikkoaan, jonka reessä itse istui.

— Vaan eipä osaa askelta noudattaa se „lumiaurasi“ — väitti Jooseppi, kun näki Liinikon kahlaamamallin.

— Mitäs, kun ne teidän ryykköhevosenne astuvat niin lyhyeen, ettei tämä saata niin tiputamalla kävellä.

Niin väiteltiin ja puolet miehistä menivät Syrjälän Joosepin Mustan puolelle, puolet taas kehuivat Herralan Kustaan Liinikkoa.

Ja niin väitellen noustiin harjulle, josta tie lähti näreikköä halki kulkemaan. Ja hyvillään oltiin ja kukin oli ihmeissään, että kuka oli ollut se rohkea, joka yksin läksi metsään ja jäljistä näkyi, että jo oli palannutkin.

Mutta kun oli näreikön poikki taivallettu, josta leveä jänkkä alkoi, tuli kummat eteen. Siinä, näet loppuikin jälki ja näkyi selvään että yksityinen metsässä kävijä oli siitä palannut takaisin.

— Jo tuli, pojat, kummat! Jälki loppui, umpi eteen tuli. Tästä on palannut takaisin. Tulkaa katsomaan! — huusi Syrjälän Jooseppi, joka eillimmäisenä ajoi.

Perässä tulijat ottivat reestä suksensa ja niin hiihdettiin kummastellen katsomaan. Vaan mitäpä se parani „syynäämällä“, siitä oli palannut takaisin.

— Narrasi meidät vaan metsään lurjus — arveli joku.

— Niin teki. Palataanko takaisin?

— En lähde minä . . . minulla on värkissä varaa, huusi Herralan Kustaa vimmastuneena ja äkäisenä. — Muutkin murjottivat, kun alkoi asia selvitä, että joku konna oli heidät liikkeelle saanut.

— No anna mennä sitten! — huudettiin Herralan Kustaalle.

— Niin, annapa nyt lumiaurasi koettaa, huusi Syrjälän Jooseppi.

— Pois alta! — karjasi Kustaa ja koetti ajaa tiepuoleen päästäkseen toisten edelle. Mutta innostuivat muutkin ja huudettiin Joosepille:

— Elä päästä lumiauraa edellesi . . . eipä se sillä, näemmä, pääsekään.

Mutta paksu oli lumi, että hevosen selkärangan yli kuohui, kun Herralan Kustaa pyrki eillimmäiseksi. Hän tempoi ohjista, noitui ja huusi ja vimmastui lopulta, kun „lumiaura“ ei ottanutkaan paetakseen. Kun muut nauroivat ja tiedustelivat paljonko vuota maksaa, raivostui Kustaa, että hyppeli vihasta.

— Eipä lumiaura pakenekaan. Jopa sai Herralan rikas tallivasaraa hevoskaupassa, huudettiin.

Mutta kun Kustaa vaivoin pääsi lähemmäksi Syrjälän Jooseppia ja huusi, että pois alta, niin napasi Jooseppikin maankuulua Mustaansa lautaselle ja huusi vuorostaan että:

— Kyllä tietä tulee . . . tulkaa perässä.

Ja Joosepin Musta, joka oli tottunut pakussa lumessa kulkemaan, se asteli nytkin, entistä tietä tarkoin noudattaen, jättäen muut pian jälkeensä.

— Eihän se sinun lumiaurasi jaksa valmistaa tietä perässäkään tulla, — huusi Jooseppi vimmoissaan olevalle Kustaalle.

— Tenimys ja pahantapainen koko värkki, kun häntäänsä huiskuttaa kuin luutaa, naurettiin Kustaan kuullen.

Tappelematta sentään kukin omaan palstaansa kahlatti ja kuorman saatuaan palasivat takaisin, mikä pikemmin, mikä enempi aikaa kuormaa pannessa viipyen.

*

Illalla sitten levisi kylälle tieto, että aamulla näkynyt jälki olikin loppunut jo näreikön päässä. Se oli selvästi näkynyt, että tarkoitus oli vaan narrata kyläläisiä umpitielle. Ja luullut varmaan, että häätyvät palaamaan takaisin, lurjus, ettei ole rohkeutta ummelle mennä.

— Mutta kuka semmoinen vintiö osasi olla? Selkäänsä tarvitsisi saada.

— Kuka tiesi, vaan tämän kyläläisiä se on.

Puhuttiin siitä monessa pirtissä sinä iltana ja kerrottiin rovastillekin. Hymyili sille rovastikin ja lukkari nauroi katketakseen.

Välimaan pirtissä sitä kummailtiin. Mutta renki Arviiti, kun asian kuuli, virkkoi vaariin kääntyen:

— Missä lie vaari käynyt varsallaan mennä yönä, vaan tierat sillä aamulla oli vielä takakavioissa.

Virkkoi ja iski vaarille silmää.

Vaari veistellä nappasi kirvesvartta, kohotti harmaata päätään ja näkyi kaksi veitikkamaista silmää, kun Arviitille vastasi:

— Kai sillä on riiailemassa käyty.

Mutta ukko hymyili partaansa, että oli hoksannut keinon, jolla sai kyläläiset metsätietä puhkaisemaan.

Ja kuulutaan nyt kiusattavan Herralan Kustaata ja niitä muita, että jopa annoitte Välimaan vaarin itseänne narrata.

KENEN „MERKIT“ PARHAAT

Tämmöiset pitkät keväimet kuten nytkin, ovat meille maanmiehille sangen ikäviä. Rehun puute on, pohjoinen puhaltaa ja jäät toljottavat liikkumatta.

— Kääntäisi tuulen etelään päin . . .

— Siinäpä se onkin . . . vaan ei käänny . . . Juhannuksesta kukaties.

— Ei kannata kylvää sitten.

— No ei.

Mutta siihen tulee vielä muitakin miehiä kylän vanhempia „merkkimiehiä“. Sanotaan heillekin että eipä näy kesäksi kääntyvän.

— Huomenna kääntää etelään . . . ruuna näkyi haukottelevan — tiesi Juurrus-Antti, ilmainnustaja ja merkkimies.

— Ilman muutos tulee . . . vesisade jo huomenna. Kivi meidän kujalla näkyy itkevän — laskee Viialan ukko, kauvas kuuluisa merkkimies.

— Nöyrä sää tästä vielä tulee . . . meillä rakki piehtaroi, että karvat põlisivät — oli Möttösen Laakus merkinnyt.

Kuunneltiin ja uskottiin. Niin siihen ilmausi Herralan Kustaa, suur'viljelijä ja muutenkin kuuluisa. Virnisteli pilkallisesti, arveli:

— Semmoiset merkit . . . vanha ruuna, kivi ja kissa . . . yhtä kuin tyhjä. Vaan minulla on ilmantietäjä, joka ei valehtele ja tietää täsmälleen. Vaan ei sitä joka miehen seinällä olekaan.

— Taitaa olla sellainen pyöreä kello kuin pappilassakin.

— Joo. Mutta tämä minun on paljoa parempi. Sen Sitorovi kenkkäsi. Minä, joka siltä niin paljon ostan. —

Mutta nyt alettiin kiivaasti väittelemään vastaan ja sanottiin Herralan Kustalle, että tietää huutia . . . eikä alkaa valehtelijoiksi tekemään maan kuulujen merkkimiesten hyväksi tunnettuja merkkejä. Vaan meni lopulta joku Kustaankin puoleen, nousi kina siinä ettei vertaa.

Oli joukossa Heiskasen Villekin, niin hänkin puolestaan koki omia merkkejään selitellä, kiivaasti vastustaen Herralan Kustaan ilmantietäjää. Sanoa öksäytti:

— Sade tästä tulee . . . mulla ikeneet ajettuvat ja nokan päähän vesinoppa laskee. —

Oli se hyvin hauska kuulla ja kova naurun räminä alkoi kuulumaan. Mutta kesken kaikkia huusi Herralan Kustaa:

— Lähdemme miehissä meille. Minä lyön vetoakin, ettei sada huomenna, eikä vielä ylihuomennakaan.

Lähdettiin siitä Herralaan, koska aikaa oli kyllin sunnuntai-iltana ja jäät joessa liikkumatta toljottivat ja vihainen viima pohjoisesta vinkui. Tahdottiin nähdä silmästä silmään sitä merkilistä taikakapinetta, joka oli kaiken ilman tietäjätunsi, koska pouta tulee, aavisti pilvisäät ja saateista aivan varma oli.

Kustaa itse toi sen pirttiin nähtäväksemme. Sen vasittu paikka oli tuvan seinällä kahden „poträtin“ keskellä. Se oli pyöreä kuin kello viisarineen, vaan taulu oli outo ja lasin läpi paistoi vieteriä ja lankoja monenlaisia.

— Ompa se . . .

— Ompa kyllä . . . nuo ne ovat sen aivot, nuo vieterit, jotka kullalle kimeltävät.

— Jopa niin, vaan mikäs se tuo on . . .

— No, no . . . ei siihen koskea saa, eikä sormiaan tukkia. Muuten sen pitää uskoa.

— Vielä särkyy.

— Mitähän ilmaa se nyt tietää?

— Niin ilmaako? Poutaa tietää. Ei sadetta ainakaan viikkoon vielä. Vetoa lyön — oli Herralan Kustaa kovana.

Mutta Viialan ukko joka oli kuuluisin ilman-tietäjä näillä mailla, kiivastuu, sylkee kouraansa ja tarjoo kämmentä Kustalle.

— Tuos' on . . . pannaan vetoa. Ellei tiistaina jo sada, olen minä tapannut.

— Paljonko pannaan?

— Kymmenen markkaa — esittelivät muut.

He lyövät vetoa. Ja kumpikin on varma voitostaan. Ja me muut jakaannuimme kahteen puolueeseen, toiset Kustaan, toiset Viialan ukon.

Ja meka ja melu on.

— Kovin minun ikeniäni särkee . . . kyllä Herralan Kustaa menettää, — vakuutti Heiskasen Ville.

— Eikä ole Viialan kujakivi vielä milloinkaan tyhjään itkenyt, — arvelivat jotkut.

Ja Möttösen Laakus selittää:

— Meillä on niin varma merkki siinä rakikoirassa, ettei paremmasta apua. Se kun pehtelee, niin jo, heinänaikanakin, saat alkaa kii-reesti luokailemaan eli sadekuuro heinäsi kas-telee.

— Vaan sehän on jo teidän rakkinne umpi-sokea.

— Vaikka.

— Entäs meillä ruuna . . . ei varmempaa merkkiä mitään — uskoo Juurrus-Antti.

Siitä sitten erkaannutaan. Jäät joessa tol-jottavat ja vihainen viima pohjoisesta vinkuu. Ja väitellään ja puhellaan, että sais nähdä . . . jahka jaksaisi tiistaihin elää.

Tulee maanantai ja vitkalleen kuin vasiten viivytellen vihdoinkin tiistai.

— Miltä näyttää?

— Etelälle liennettä näkyy kasvattavan vaan tuulen henki on pohjoisessa. —

— Elä joutavia.

Odotetaan tiistai-iltaan. Ei tule sadetta, ei poutaakaan, on luaste pohjatuuli, joka tuntuu kulkevan itään päin.

— Huomenna sataa.

— Vaan sehän oli määrä, että tiistaina.

Ja tuomittiin asia miehissä niin, ettei kumpikaan vedon lyöjistä tapannut.

Mutta kun keskiviiko-aamuna herättiin, oli tuuli kääntynyt etelään ja sataa tihutteli.

— Ei ole Herralan Kustaan „pruuvarista“. Viikoksi poutia tiesi, nyt jo sataa. —

— Koska on Viialan kujakivi turhaan itkenyt?

— Koska on Juurrus-Antin ruuna turhaan haukotellut?

— Ja koska on Möttösen Laakuksen vanha rakki ilman aikojaan pehellyt.

— Niin ja . . . ei minun ikeneni ajetu kuin sateen edellä — oli Heiskasen Villekin hyvillään.

ENSI KELILLÄ

Sateinen ja harmaja oli syksy ollut ja pitkä ja ikävä.

Kääntyi tuuli viimein pohjoiseen ja tuis-kui lunta lauantai-illasta sunnuntai-aamuun asti. Ja oli mainio rekikeli, kun kehräspuuhun lumi ulettui.

Heräsi Pörhölän Matti ja silmäsi ulos, niin talven näki tulleen. Hän ihastui ja sai kuin uutta elämää jäseniinsä. Pukeusi nopeasti ja veti kengät vaan lopalta jalkoihinsa. Ja riensi ulos naurussa suin.

Piika Maija kaivolla vinttasi vettä ja lauleli. Renki Heikki kahdella sangolla oli veden vien-nissä talliin ja kintut yhteen sipsuttivat, raskas kun oli paino molemmissa käsissä. Navetan räystäällä tirskuivat hottiset ja silmäilivät hei-nänkulmuihin, joita Maija oli nakellut navetan edustalle.

Matti riensi juoksujalassa talliin, puheli nau-
russa suin Heikille:

— Jopahan, kärpänen vieköön, tekikin tal-
ven. Jo minä ajattelin, kun koko eilisen
päivän hampaita paleli, että sään muutos tästä
tulee. —

— Ja tulikin rekikeli heti, ettei routa vas-
taa — arveli Heikki.

— Joo.

Matti oli kuin eri mies, hommaili ja liehui
ja aikoi juoksijaa ajamaan ja käski Heikin tar-
koin siistitä „Hurra“.

— Tästä jo Rantalan Kustaa ajoi sivu len-
nolla, että utukka nousi — ilmoitti Heikki.

— Elä helkkarissa! Oikeinko talvi-tami-
neissa? —

— No tiu'ut, kulkuset soivat ja Lento mennä
vilisti, että vilkkui. —

Se lisäsi Matin intoa ja semmoinen tuli halu
ajelemaan, että juoksujalassa piti kulkea. Ei
se kumma ollutkaan semmoiseksi innokkaaksi
hevosmieheksi kuin Pörhölän Matti. Kuuluista
oli hän hevospies ja varsain kasvattaja ja aina
juoksijalla ajeli. Mutta nyt kun syksy oli ollut
niin turkasen märkä ja likainen, tie kuoppainen

ja rapakkoinen, ei ollut viikkokausiin päässyt oikeata vauhtia saamaan. Ei huvittanut ajeleminen ja ikävää oli. Hurra sai seistä tallissa ja isäntä makaili alakuloisena pirtissä ja talvea toivoi ja toivoi pääsevänsä laskettelemaan murakalle, että jää laulaisi.

Ja nyt teki rekikelin mainion, tuuli pohjoisessa pysyi ja päivän vinkka etelällä. Siitä oli toivo pakkasesta ja varmasta talvesta. —

Mutta hommatessaan sipikkaa kuntoon ja talviajoneuvoja reilaan, kuuli Matti vinkeää aisa-tiu'un kilkutusta tieltä . . .

— Kuka hemmetti siellä niin päästähtelee?

— Lukkari näkyy laskevan . . . niinkuin talvella ainakin . . . Kirkkoon menee . . .

Siitä viimana lukkari löysäsi sivu ja surkeasti huiskui tiuku aisassa ja vanha ruuna väänsi parasta raviansa ja kuului lukkari hauskemmakseen väliin kiljasevan ja hihkaisevan.

— Olisin ehtinyt perään, niin olisin näytännyt . . . olisin vilahtaen huikassut sivu — arveli Matti ja uutta ajointoa sai hän taas.

— Päästä kaikki hevoset pihalle jaloittelemaan — komensi hän Heikkiä ja alkoi olla valmis lähtemään. Hurralle yhdessä Heikin kanssa

aisaremmejä kiinnittivät ja hossissa olivat. Hurra näyttikin olevan meno lystillä ja virmalla päällä.

— Etkö sinä syö aamiaista ja minne sinä lähdet? — tiedusteli emäntä Matilta, kuistin ovella seisoessaan.

Mutta ei sanonut Matti joutavansa syömään. Hän istahti juhlallisena sipikkaan, suu tyytyväisessä vihellyksessä. Mutta Hurra vilkasi kujasta tielle, että vilahti, vaan asettui kuitenkin pian, kun Matin taidokas käsi oli ohjissa.

Hyvin hauskalle tuntui. Naapurissakin olivat hevoset päästetyt pehtelemään ja kirmasivat, häntä sulkana perässä, pitkin pihaa ja pihasta pelloille. Kirkkoväkeä oli liikkeellä ja tiukuja ja kelloja helisi edessä ja takana, että nauratti.

Oli Viinikon Juhokin kirkolle menossa ja rennosti ajeli komealla oriillaan ja saavutti Matin Reikälän kohdalla, kun Matti juhlallisesti vihelteli Hurralleen ja koetti sitä tyynnyttää kävelemään.

— Pois alta! — huusi Viinikon Juho leikillään Matille.

— No mahtuu tänne! — taas Mattikin vuorostaan, mutta hyvillään ja nauruissaan olivat molemmin, ensi kelin vuoksi.

— Ja kun tämmöisen kelin teki! — huusi Matti Juholle.

— No sano muuta. Oli tuo jo aikakin ja tämä lumi pysyy maassa . . . ei tule enään rospuuttoa . . . Kuuluuko sitä erinomaista? — taas Juhokin Matille huusi.

Mutta ei Matti enään kuullut. Hän kiinnitti hiljoilleen ohjia, massautti hienosti huuliaan ja Hurra alkoi sotkea sakeampaan . . .

Tiellä oli liikettä, että vastaantulijoita oli aina vähän väliä, useimmat aivan huvikseen ajelemassa. Vastaantullessa hihkastiin ja kiinnitettiin ohjia.

Kirkon luona tapasi Matti Heiskasen Villen, joka oli varsallaan ajelemassa. Hyvät olivat ystävät Matti ja Ville, hevostmiehiä kun olivat kumpikin ja muutenkin yksiin tuumiin sopivat. Oli Villen varsa kuuluisan Kirpun jälkeläinen ja emänkin puolelta kulkevaa sukua. Ja nyt oli Ville sitä totuttelemassa, kun rekikeli oli tullut.

Ja heti Pörhölän Mattikin alkoi tunnustelemaan Villen varsaa ja tunnustellessaan mainoi

ja kehui, kun varsa tapulin seinällä hirnui ja kuoppoi. Ville seiso vieressä, hymyssä suin kuunnellen. Ja kun Matti taukosi puhumasta, niin Ville lisäsi:

— Eikä se näytä lehmä olevan kululleenkaan, vaikka vasta moniaan kerran on aisoissa ollut . . . Luulen minä, että sillä vielä taival katkeaa . . .

Ja siinä kun vielä puhelivat, niin Ville esiteli, että lähdettäisiin käymään hänen kotonaan Heiskasella. Matti sai kokeeksi ajaa Villen varsaalla, Ville vuorostaan ajaisi Matin Hurraa . . .

— Miks'ei. Mitä tässä kirkkoonkaan lähtee, kun on näin peevelin hyvä rekikeli monesta aikaa. Ei kun varsin lähdemme — innostui Matti ja alkoi heti päästelemään Villen varsaa marhaminnasta.

— Siellä pitäisi vielä olla nassakan pohjalla, että puolet kupit saamme, ilmoitti Villekin vielä hauskuudeksi.

Villen varsa oli tulinen ja virma ja hyppeli ja teutaroi, mutta Matti hoiteli tottuneilla käsillä ohjia, vihelteli ja mainoi väliin. Ville ajoi perässä Matin Hurralla ja vähän väliä huusi:

— Eikö ala tuntua, että hevosta siitä kasvaa!

Siihen Matti, muistaen, että Villellä saattoi olla paljonkin nassakon pohjalla, vastasi hartaasti ja kunnioituksella:

— On kerrassaan niin siisti ja pulska alku ja niin hyvä ajaa, ettenpä minä ole paremmissa ohjissa koskaan käynyt. —

Ja se tuntui Villestä hyvälle.

Komeasti ajelivat kylää läpi. Porvarin kujalla kimpausi Villen varsa laukkaamaan ja vihkasi vauhdilla, että tierat hankkivat Matilta silmät puhkoa . . .

— Senkin puuhevonen ja tallajalka — noitui Matti, kun sai pysähtymään, mutta Villelle hän huusi:

— Vähän huuliani, pöllö, menin nassauttamaan, niin heti löi laukan. Tällä pitää olla siivo ajo ja hellät ohjat . . . näin henkivireillä hevosella . . .

Se taas tuntui Villestä hyvälle ja Matti muisteli Villen nassakkoa.

Talojen kohdalla huudettiin heille:

— Hei, hevostmiehiäkin on jo ajossa . . . Näkyy olevan Pörhölän Hurra ja Heiskasen juoksija varsa . . . ja sipikolla ovat . . .

*

Kun tulivat Heiskaselle, niin Matti alkoi siinä emännän ja renkien kuullen kehua:

— On siinä Villellä sellainen varsa, etteipä ole täällä perällä ennen semmoista ollut. Vaan sen minä sanon, että älä sinä anna, Ville, tyhmien sitä ajaa, sillä se on niin henkivireä, että pian on pilassa . . . Turkanen kun sillä on juoksijan jalatkin . . . Se hevonen vielä tuopi tuhansia kuin munavoita . . .

Ville naurussa suin kuunteli Matin kehumista ja hyvillään oli emäntäkin. Rengit kyllä näyttivät epäillen kuuntelevan Matin kehumisia.

Mutta sisälle, peräkamariin käski Ville Mattin. Tarjosi ensin sikaarin ja kaivoi sängyn pohjalta nassakon . . . — Otetaan tästä kylmiltään ensin . . . tässä kahvikin heti tulee . . . Näin ensi kelin kunniaksi.

Ja kävi lopulta niin, että joivat Villen nassakon tyhjäksi ja Matti vasta pimeään tullen palasi kotiaan, aikalailta humalassa ja rentona ja hauskana miehenä.

ORPO LEMPENI

Orpona kuljin, elin orpona; orpo ja koditon olin. Laulelin metsätielläni talviaamuina ja keväillä kaihoni sinertävälle taivaalle. Aina raskas oli mieleni ja olentoni vapisevan valju.

Kuuntelivat ikävääni totiset kuuset ja taivaan sini suli sieluuni. Mutta kanteloni ääni oli kaipaavan surullinen ja murhetta tiesi se kertoa. Ei kukaan tiennyt laulujani eikä kukaan kanteloni äänestä arvannut että soittoni oli suruista tehty, murehista muovaeltu.

Lempeänikö etsin?

Häntä etsin ja haaveksin. Hain sinua kultakutrasta, jonka unissani näin hyvin kaukana etelän usvain takana. Sepitin tarinan lemmestäni ja kaiken kaihoni kerroin — sinua varten.

Mutta yhtä kaukana kuin oli kesäisen taivaan keveä poutapilvi, yhtä kaukana sinäkin leijailit, loitompana etelän usvia kauvempana ka-

penevaa kaukaisuutta. Et itkevää ikävääni tien-
nyt, etkä tuntenut laulujeni lämpöä.

Etsin sinua kaikkialla, odotin ja vartosin.

Kesäisin luulin sinun tulevan kuin laululin-
nutkin. Luulin äänesi kuulevan . . . ja vavah-
teli sydän parkani ja pitkä suruni lieveni. Mutta
et ollut sinä ja suruissani näin päivät taas lyhe-
nevän ja pimeän pitenemistään pitenevän. —
Talvi-illoin sinua muistelin, kun veistelin sau-
onta vesille lähteäkseen. Sillä vetten takana
olet ja odotat noutajaasi ja hänen purttensa
purjeita siintävältä selältä etsit. Minä tulen heti,
kun vuolas virta luo jäiset kahleensa, lasken
meren suulle, josta avara ulappa aukeaa . . .
sieltä näkyy kaukainen maan ranta, jonka kuu-
sien latvat tänne häämöittävät. Valkoiset purjee t
purteeni panen ja sen keulaan onneni lipun.

Uskon sinun rannalla seisovan ja odottavan
. . . luulen hennon vartesi näkeväni, varron hui-
visi huisketta . . . Mutta kaukaisen maan ranta
on karu ja kallioinen ja kuusikko vieras mieron
kulkijalle. Et ole rannalla et näe purteni valko-
purjeita, etkä onneni lippua sen keulassa . . .

Siirryn pois muille vesille ja kuljen kunne

tuuli ajelee. Samahan mistä sinua etsin ja samahan missä ilottomat päiväni kuluvat . . .

Mutta joudun minä vielä mantereeseen, jonka toisessa laidassa kuului olevan herttainen maailma ja laulujen ikuinen koti. Sen mantereeseen poikki täytyy minun vielä pyrkiä, sillä sinne haluni tekee ja siellä odottanet minua. On vaikea kulkuni, kuoppainen on maa ja metsä outo ja usahteleva. Iltasin on sakea usva ja aamuilla on päivänpaiste niin oudon ikävää.

Kuluu kesä, tulee talvi ja kevät uusi ennenkuin ehdin niille paikoin, jossa laulujen maailman pitäisi alkaa. Mutta laulujen kotia ei näy, ei helkä kannel eivätkä kotoiset tuulet puhalla. Aukenee eteeni avara meri, jossa kevään usva puskee ilmoja halki . . . niin rento ja mahtava meri . . . Ei kukaan täälläkään tiedä sinusta kertoa . . .

Vaan vielä on minulla päiviä kulkea ja vielä on kaihoni yhtä raskas ja yhtä minulle missä ilottomat päiväni päättyvät . . .

Joudun vielä kerran kulkeissani tutulle koskelle, jossa ärtyvät aallot kilvan kiitävän näen ja kuohujen partaalla orvon elämäni laulua laulelen. Laulaisinko ilmoille syvän suruni ja mus-

tan mieleni kivikkorannoille hyräileisin, vai muisteleisinko hetkiä, joina sinut löytäväni luulin?

Korkealla on taivaan vaalea sini, nurmi voimakkaan vihreänä vierelläni ja kaikki ilmat tyyneinä seisovat. Ohitseni kiittää voimakas, vuolas, vaahtoinen voima, joka houkuttelee ja viehättää.

Oi kun tähän vierelleni istahtaisit! Kuuntelisin äänesi liverrystä ja silmiesi loistetta nauttisni. Sinun surusi olisi sisko minun kaiholleni ja sinun sielusi tuntisi sen pitkän, kolkon tarinan ilottomasta elämästäni, jonka sinulle kertoisin. Meidän sielumme sulaisi yhteen, sillä sinun surusi olisi minun onneni ja meidän kummankin sydämeen uppoaisi tieto siitä, että pitkä, iloton taipaleemme on loppunut . . . Mutta koski jyskää ja pauhaa ja virta vie ja viettelee . . . ja tuudittaa kuin uneen haaveeni ja unelmani . . .

Ei lievene suruni, ei routa rinnasta lähde eikä sydänraukkani ikäväänsä heitä. Et tullut luokseni, en kotoasi löytänyt, en polkua tienänyt, joka luoksesi olisi vienyt. Eivät ainaiset ajatukseni tietä luoksesi löytäneet eikä kanteleeni ääni korviasi tavannut. Ei kulkenut ilmojen halki kaihoni etkä milloinkaan aavista missä

kuljen ja missä sinua etsin. — Sillä sinä et tunne minua, etkä tiedä, kussa kuljen. Ja siksi on aina lempeni orpo oleva, orpona olen kulkeva ja koditonna lauleleva.

Orvon haudan löytänet ja yksinäisen koi-
vun sen pohjois-päässä?

Muistanetko silloin minua!

NUORUUTENI

Suutele vielä kerran hipiääni, kevään tuuli, hyväile polttavaa otsaani, keveä hengetär, ennenkuin nuoruuteni minut jättää! Kierrä kerran vielä raukka rintani ja pehmoiset hyvästit suo sydämelleni!

Sillä nuoruuteni minut jättää . . . jäähtyy tulinen, hehkuva henkeni, tylsyy sydän parkani ja mieleni jäykistyy. Jättäisitkö, kevään hyvä hengetär, minut hyvästittä, kun parhaat voimani sinulle uhrasin ja nuoruuteni unelmat vaalealle taivaallesi uskoin.

Sillä kevättä eloni tiellä toivoin ja siksi sille parhaat lauluni säästin ja rennoimmat nuoruuteni voimat annoin. Jätänkö kaiholla nuoruuteni? Olenko ilolla siirtyvä uuteen, tuntemattomaan aikaan?

Mikä oli nuoruuteni ilo ja mikä oli taistelujeni, toivojeni, unelmaini palkka?

Iloton ja pettävä olit, nuoruuteni. Voimani, toivoni, työni ja tarmoni annoin. Sain särjetyn sydämen palkakseni, mustan mieleni ja tiedon siitä, että oli nuoruuteni hukkaan kulunut.

Et suonut, nuoruuteni, minulle onnen päivää. En nähnyt häntä, jota lupailit ja jota etsin. Lemmetön olit nuoruuteni, niin jäisen kylmä ja jäisen jäykkä. En kuisketta kullaltani kuulut eikä lemmen aamulaulua sydämeni koskaan laulanut. Aavistit nuoruuteni kaipaavan ikäväni, tiesit sydämeni tuskan, mutta aina kiersit hänet, jonka toivoin päivänpaisteen rintaa tuovan. Välisti veit lähelle ja uskottelit minut ihanteeni vieressä olevan, kiusasit sydänparkaani ja herääviä toiveitani härnäsit. Sillä ne eivät olleet oikeita kuvia nuoruuteni pyhästä ihanteesta. Ne olivat kimaltelevia, pahoja perhosia, jotka yöksi kuolevat ja aamusin heräävät . . .

Nuoruuteni! Kun kaukaisen siintävän taivaan näin päälläni ja edessäni avaran maailman, muistatko mitä toivoin ja mitä lupasit? Niin korkealle kuin käskit, asetin toiveeni ja niin kauas kuin maailman ääriä oli, unelmani uletutin. Se oli teräksen kovaa voimaa, rautaista

tahtoa ja haaveilevaa toivetta ikuisesta lemmeestä ja elämän onnesta. Missä olet nyt, nuoruuteni, missä olet, toiveeni ja suuret unelmani?

Teräksinen voima kului kovasti taistelussa ja rautainen tahto pehmeni pettymysten aallokoissa. Jäi erämaa sydämeeni ja kuloksi sydämeni kukkaset kuivuivat.

Miehuutta mieleni uhkui, paisuvaa voimaa suonissani tunsin ja sinne pyrin, kunne unelmani vetivät. Mutta aina oli taloton taival edessäni ja kupeillani kuumat asteet. Aina kallio siinä, jossa lammen silmän luulin päilyvän, aina vastale siinä, jossa oli oleva vuolas virta, ja kivi siinä, jossa pehmoista helmaa toivoin . . .

Kallio voimani mursi, vastaleessa nuoruuteni parhaat päivät hupenivat ja kivellä illoin itkin, kun kaivaten kultani pehmoista helmaa odotin . . .

Miks'en nyt ilolla jättäisi nuoruuttani, joka paljon lupasi ja katkeran muiston jätti jälkeensä! Miks'en iloiten luovu kiipeämästä vastaletta ja kapuamasta kaljua kalliota?

Sanon sinulle hyvästi, nuoruuteni, lemme-tön ja kylmä. Hellitän joustavan mieleni toi-

veista ja unelmista ja hyistä hyhmää viskaan haaveilleni . . .

Vaan vielä on tylsyneen sydämeni kammi-oissa aavisteleva, tuskallinen kaipuu. Se ei ole raju eikä rauhaton, ei vimmaa täysi eikä sala-moiva. Se on kuin tumma, tähdetön talvinen taivas, joka vartoo valoa tuntemattomista maa-ilmoista . . .

Valoa vartoo aavisteleva kaipuuni, onnea kärsivä sydän ikävöipi. Tuletko koskaan?

Tule hetkeksi ja anna minun kerran tuntea tuulahdus elämän suuresta onnesta . . . anna aavistus ihmiselämän onnen päivistä . . . !

Minä olen sinua varten säästänyt kaiken hellyyteni ja parhaat sydämeni tunteet. Olen verhoava sinut kaihoni vaipalla ja rakastava si-nua niin, että olet tunteva nuoruuteni voimia . . . Nyt minä sinua enimmäin kaipaen, kun petty-neenä kivelle pääni kallistan. Tule, salli minun kertoa kuluneen nuoruuteni päivät, lupaa hel-mallasi itkeä ja ikävöidä . . .

Olen sinut nähnyt, olen ohitsesi kulkenut. Silmiesi syvällisessä loistossa luulen nähneeni sen maailman, jota ikävöin. Luulen sinun sää-livän ja surkuttelevan . . . Olet unieni suloinen

enkeli, pimeiden öiden valo ja päivieni elinvoima. Olet hyvien henkien lähettämä vartoomaan sitä, kun nuoruuteni menetän ja puhallan haaveeni pois.

Onko sydämesi koskaan aavistava, mitä nuoruuteni vei ja mitä vielä toivoin?

HAUTANI

Mihinkä he minut haudannevat? Tahtoisin valmistaa hautani, tahtoisin sen itse kuittaa ennenkuin mullaksi murenen. Tahtoisin elää ja kuolla yht'aikaa, että näkisin kiertävätkö linnut hautakumpuani ja kuka kukkaset kuihduttaisi.

Omassa kaukaisessa Pohjolassani soisin luuni lahoavan ja hautani jokiahteella olevan. Siihen virran veisuu kuuluisi ja muuttolintujen siipien suhina. Siihen tulvan nousevan näkisin ja jäiden röykkiöinä rantatörmälle puskevan.

Siihen kalmistoni etelän rinteelle, josta lumi keväisin ensiksi sulaa ja josta kauvas näkyvät pitkä petäjä ja voimakas kuusi, hautani kaivaisin ja sen valmistaisin. Omalla laillani sen sisustaisin ja omaan malliini istuttaisin puita sen ympärille. Koivu, joka pääni puolessa kasvaisi olisi valkoinen morsiameni, jota eläessäni turhaan etsin. Pitkä petäjä olisi isänmaani ja

voimakas kuusi minun vankka turvani. Mutta pihlaja jalkaini juuressa olisi kuva omasta lyhyestä ja pettyneestä elämästäni. Olihan kerran urpa puhjennut minunkin toivoissani, oli lehteen käynyt lyhyt onneni ja yhden illan näin valkoisia kukkia eloni tyhjällä ja santaisella polulla . . .

Siihen ne minut upottaisivat, mullan arkulle loisivat ja silittäisivät sijan jaloillaan . . .

Vaan puuni ne jättäisivät rauhaan ja unehuttaisivat pian, missä alaston, ruohoton hautani on.

Voi eivät aavistaisi, että tiesin hautaani kuinka vaihteli siellä päällä kesä ja talvi. Kuinka kuulin lintujen keväällä tulevan ja laulavan haudallani omissa puissani, kuinka näin koivun urpan puhkeavan, tulvan joessa nousevan ja jäiden puskevan törmän päälle . . . kuinka se ruohottui tuo santainen hautani, koivu vesottui ja pihlaja kukkaan kävi . . .

Ja kuinka kului kesä ja päivä aamusin kultiaan heitteli orvolle, ruohoittuneelle haudalleni . . . kuinka siitä kulki väkeä sivu suurina juhlapyhinä Perttulina ja Mikon sunnuntaina . . . ja silmäisivät koivua ja pihlajan punaisia marjoja ja kuloksi kuivettunutta ruohoa . . . eivätkä

enään muistaneet että siinä oli rauhallinen, ahdas ja pimeä kotini . . .

Mutta talven tullen tekivät siitä jänikset vasitun polkunsa, kun kirkkoaidan takaa metsästä tullen taloja lähestyivät. Ne kulkivat siitä kaha käteen talvi aamuina ja palasivat illan hämärässä takaisin. Haudallani viivähtivät tullen menen . . . kuuntelivat hetkisen ja tuuppivat kuusen juuritse suuren salon vapauteen. Ja polkivat tiensä auki aina keväimeen asti ja poistuivat vasta, kun yöt kävivät valoisiksi.

Sisältö:

	sivu
Minun onneni	7— 12
Kaksi pimeää	13— 22
Kettu-Heikin saunassa	23— 34
Katajainen kumppanini	35— 43
Keväinen kaiholani	45— 51
Takaisin Pohjolaani	53— 58
Vuosisadan viimeisenä yönä	59— 66
Kun Mutkan Mooses vaihtoi Laukkinsa	67— 80
Yötä Imatralla	81— 87
Kesää odotellessa	88— 95
Kullan koti	97—103
Vuoroin vieraisissa	105—117
Välimaan vaarin sukkeluus	119—128
Kenen „merkit“ parhaat	129—136
Ensi kelillä	137—146
Orpo lempeni	147—153
Nuoruuteni	155—161
Hautani	163—167

Väinö Katajalta on ennen ilmestynyt:

IRJA

K u v a u s

Sivuja 97. — Hinta 1: 50.

Otteita sanomalehtien arvosteluista:

„— — — Irja on etevä psykologinen kuvaus. Se on surumielinen lemmentarina sekä, — — — yksinkertainen aihe — luontaisen keimailijaneitosen sydämetön leikittely kelpo miehen tunteilla — on varsin sielukkaasti käsitelty; nerokkaalla kynällä piirtelee tekijä naissydämen viekkaita suunnitelmia ja salavehkeitä turhamaisuuden tyydyttämiseksi. Kuvaus tuntuu puhtaasti objektiiviseltä; — — — Kieli on rikasta ja pirteää; ajatukset hyvin muodostettuja ja esitys ytimekkään lyhyttä. Irja on lukemisen arvoinen, se antaa monelle ajattelamisen aihetta ja on kauttaaltaan mieltäkiinnittävä.“

Hämeen Sanomat.

„— — — Aihe „Irjassa“ on yksinkertainen, yhtenäisen. — — — tekisi mieli sanoa, että se on „eletty kertomus“. — — — Tyyli Väinö Katajalla on vakautunutta ja sujuvaa, kieli kirkasta ja vapaata alottelijan tavallisesta tunteellisuudesta.“

Uusi Suometar.

„— — — Surullinen — — — runollista tunnetta koko paljon. Kirjoitustapa on reipasta, kieli hyvää.“ Pirkijä.

Kirja on saatavana useista kirjakaupoista, asia-
miehiltä sekä suoraan kustantajilta, vapaasti lähetet-
tynä.

Boman & Karlsson.

Hämeenlinna.

1 mk. 60 p.

Suom. launok. 1.

Kataja

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 1178

